

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej Gminy Iłowo-Osada

Opracowane przez:

www.CentrumFunduszyUE.pl

Wprowadzenie 6

Sfera Społeczna 7

Demografia 7

Ogólny stan ludności 7

Przyrost naturalny 10

Aspekt ekonomiczny wieku 13

Zjawiska migracyjne 17

Edukacja 18

Struktura oświaty 18

Poziom kształcenia 23

Pomoc społeczna 24

Struktura instytucjonalna 24

Zakres pomocy 27

Bezrobotność 28

Żłobki 30

Dostępność architektoniczna 30

Ochrona zdrowia 31

Placówki ochrony zdrowia 31

Apteki 32

Programy profilaktyczne i zdrowotne 32

Porady i teleporady 33

Zasoby mieszkaniowe 35

Bezpieczeństwo publiczne 37

Struktura 37

Statystyki zagrożeń 38

Kultura, sport i rekreacja 39

Instytucje kultury i sportu 39
Ochrona zabytków 42
Aktywność społeczna 42
Uczestnictwo w wyborach 42
Organizacje pozarządowe 43
Finanse i administracja 45
Struktura organizacyjna 45
Finanse 46
Analiza SWOT Sfery Społecznej 48
Sfera Gospodarcza 49
Przedsiębiorczość 49
Rynek pracy 52
Analiza SWOT Sfery Gospodarczej 54
Sfera Przestrzenna 55
Położenie administracyjne i geograficzne 55
Uwarunkowania przestrzenne 56
Ład przestrzenny 57
Grunty 59
Infrastruktura techniczna 60
Infrastruktura wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa 60
Gospodarka odpadami 63
Transport i komunikacja 64
Sieć dróg w Gminie Iłowo-Osada 64
Drogi rowerowe 65
Internet i e-usługi 66
Analiza SWOT Sfery Przestrzennej 70

Sfera Klimatyczno-Środowiskowa 72

Środowisko przyrodnicze 72

Jakość powietrza 73

Warunki glebowe 73

Zasoby wodne 74

Wody powierzchniowe 74

Wody podziemne 78

Zagrożenie powodzią 81

Zagrożenie suszą 82

Formy ochrony przyrody 83

Ekologiczne rozwiązania 87

Analiza SWOT Sfery Klimatyczno-Środowiskowej 88

Spis tabel, wykresów i rycin 89

Spis tabel 89

Spis wykresów 90

Spis rycin 90

WPROWADZENIE

Przedmiotowy dokument stanowi Diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej oraz klimatyczno-środowiskowej Gminy Iłowo-Osada.

Niniejsza Diagnoza powstała jako element **„Strategii Rozwoju Gminy Iłowo-Osada na lata 2026-2036”**. Jej przygotowanie oparte zostało na przepisach art. 10a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2025 r. poz. 198), które zobowiązują do dokonania szczegółowej analizy sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej jednostki samorządu terytorialnego.

Dokument stanowi przegląd aktualnego stanu Gminy i obejmuje cztery zasadnicze sfery:

- **społeczną**, w tym procesy demograficzne, system edukacji, opiekę zdrowotną, kulturę, sport i rekreację oraz pomoc społeczną,
- **gospodarczą**, która analizuje lokalny potencjał ekonomiczny, rynek pracy i atrakcyjność inwestycyjną,
- **przestrzenną**, obejmującą charakterystykę położenia Gminy oraz stan infrastruktury technicznej i komunikacyjnej,
- **klimatyczno-środowiskową** - uwzględniającą zasoby przyrodnicze oraz działania podejmowane w zakresie ich ochrony i zrównoważonego użytkowania.

W opracowaniu uwzględniono dane pochodzące z:

- najnowszych statystyk Banku Danych Lokalnych GUS,
- prognoz demograficznych,
- informacji publikowanych na stronach Gminy i jej jednostek organizacyjnych oraz wybranych dokumentów planistycznych i sprawozdawczych.

Diagnoza ma na celu przedstawienie mocnych i słabych stron Gminy, określenie szans i zagrożeń oraz wskazanie potencjalnych kierunków działań odpowiadających na wyzwania demograficzne, gospodarcze, przestrzenne i środowiskowe w perspektywie najbliższych lat. Analizie poddano zarówno trendy zachodzące w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024, jak i dane prognozowane na rok 2025, a wyniki zestawiono w odniesieniu do powiatu działdowskiego, województwa warmińsko-mazurskiego oraz danych ogólnopolskich.

SFERA SPOŁECZNA

Rozdział ten przedstawia aktualny stan społeczny Gminy Iłowo-Osada, w którym uwzględniona została demografia, edukacja, pomoc społeczna, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo publiczne, kultura, sport oraz aktywność społeczna. Celem jest ukazanie jakości życia mieszkańców oraz identyfikacja obszarów wymagających wsparcia lub rozwoju.

DEMOGRAFIA

Analiza demograficzna pozwala ocenić strukturę ludności, dynamikę przyrostu naturalnego, liczebność ludności według wieku ekonomicznego oraz zjawiska migracyjne. Uzyskane dane pozwalają na identyfikację kluczowych trendów demograficznych, takich jak starzenie się społeczeństwa, zmiany w strukturze rodzin czy odpływ lub napływ mieszkańców. Wyniki tej analizy stanowią podstawę do formułowania wniosków dotyczących polityki społecznej, edukacyjnej i inwestycyjnej Gminy, a także do planowania działań sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi lokalnemu.

Ogólny stan ludności

W tej części przedstawiono liczbę mieszkańców, gęstość zaludnienia oraz zmiany liczebności ludności na przestrzeni lat 2020-2024 w Gminie Iłowo-Osada oraz w porównaniu do powiatu, województwa i kraju.

W tabeli zobrazowano liczbę ludności Gminy Iłowo-Osada w latach 2020–2024, uwzględniając odniesienie do powiatu, województwa i kraju.

Tabela 1 Liczba ludności w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem					
Gmina Iłowo-Osada	**6 898**	**6 854**	**6 793**	**6 703**	**6 654**
powiat działdowski	62 861	62 296	61 917	61 416	61 003
województwo warmińsko-mazurskie	1 385 622	1 374 699	1 366 430	1 357 910	1 349 172
Polska	38 088 564	37 907 704	37 766 327	37 636 508	37 489 087
kobiety					
Gmina Iłowo-Osada	**3 537**	**3 515**	**3 502**	**3 449**	**3 412**
powiat działdowski	31 931	31 642	31 487	31 212	30 972
województwo warmińsko-mazurskie	708 422	703 213	699 387	695 285	691 117
Polska	19 671 402	19 584 787	19 517 006	19 454 109	19 382 060
mężczyźni					
Gmina Iłowo-Osada	**3 361**	**3 339**	**3 291**	**3 254**	**3 242**
powiat działdowski	30 930	30 654	30 430	30 204	30 031
województwo warmińsko-mazurskie	677 200	671 486	667 043	662 625	658 055
Polska	18 417 162	18 322 917	18 249 321	18 182 399	18 107 027

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 29.10.2025)

W latach 2020–2024 liczba ludności Gminy Iłowo-Osada wykazywała stopniowy spadek – z 6 898 do 6 654 osób. W strukturze demograficznej przeważały kobiety, których liczba w każdym roku była wyższa od liczby mężczyzn. Spadek liczby mieszkańców w Gminie jest zgodny z trendami obserwowanymi w powiecie, województwie i kraju.

W kolejnej tabeli przedstawiono gęstość zaludnienia w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 w porównaniu z danymi dla powiatu, województwa i kraju.

Tabela 2 Gęstość zaludnienia w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Iłowo-Osada	**66,5**	**66,0**	**65,5**	**64,6**	**64,1**
powiat działdowski	65,9	65,3	64,9	64,4	64,0
województwo warmińsko-mazurskie	57,3	56,9	56,5	56,2	55,8
Polska	121,8	121,2	120,8	119,9	119,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 29.10.2025)

W latach 2020–2024 gęstość zaludnienia w Gminie Iłowo-Osada systematycznie malała, z 66,5 do 64,1 osób na km^2. Wskaźnik ten osiągał wartości wyższe niż średnia w powiecie i w województwie, lecz znacznie niższe niż średnia krajowa. Spadek gęstości zaludnienia odzwierciedla obserwowane zmniejszanie się liczby mieszkańców Gminy.

W tabeli ukazano zmiany współczynnika feminizacji w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 3 Współczynnik feminizacji w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Iłowo-Osada	**105**	**105**	**106**	**106**	**105**
powiat działdowski	103	103	103	103	103
województwo warmińsko-mazurskie	105	105	105	105	105
Polska	107	107	107	107	107

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W latach 2020–2024 współczynnik feminizacji w Gminie Iłowo-Osada utrzymywał się na stabilnym poziomie 105–106, co oznacza przewagę liczby kobiet nad mężczyznami. Wskaźnik ten był przeważnie wyższy niż w powiecie, równy średniej

wojewódzkiej i nieco niższy od wartości krajowej, gdzie utrzymywał się na poziomie 107.

Przyrost naturalny

Analiza przyrostu naturalnego opiera się na badaniu wskaźników urodzeń i zgonów, które pozwalają ocenić zmiany demograficzne w społeczeństwie. Dane te umożliwiają obserwację tendencji rozwojowych, wskazują na kierunki zmian liczebności populacji oraz stanowią podstawę do planowania działań społecznych i gospodarczych.

W tabeli przedstawiono wartości przyrostu naturalnego w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 w zestawieniu z danymi dla powiatu, województwa i kraju.

Tabela 4 Przyrost naturalny w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
przyrost naturalny					
Gmina Iłowo-Osada	**-13**	**-41**	**-27**	**-41**	**-17**
powiat działdowski	-290	-336	-206	-218	-229
województwo warmińsko-mazurskie	-4 647	-8 300	-6 221	-6 107	-6 369
Polska	-122 046	-188 006	-143 316	-136 585	-156 722
urodzenia					
Gmina Iłowo-Osada	**72**	**53**	**64**	**41**	**49**
powiat działdowski	577	522	523	441	407
województwo warmińsko-mazurskie	12 108	10 539	9 913	8 487	8 077
Polska	355 309	331 511	305 132	272 451	251 782
zgony					
Gmina Iłowo-Osada	**85**	**94**	**91**	**82**	**66**
powiat działdowski	867	858	729	659	636
województwo warmińsko-mazurskie	16 755	18 839	16 134	14 594	14 446
Polska	477 355	519 517	448 448	409 036	408 504

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 29.10.2025)

W Gminie Iłowo-Osada w całym analizowanym okresie 2020-2024, obserwowano ujemny przyrost naturalny, co oznaczało przewagę liczby zgonów nad urodzeniami. Choć tempo spadku liczby ludności w Gminie było mniejsze niż w powiecie, województwie i kraju, kierunek zmian był podobny – w całym regionie i w skali kraju utrzymuje się tendencja ujemnego przyrostu naturalnego. Liczba urodzeń w Gminie wahała się od 41 do 72, natomiast liczba zgonów od 66 do 91, co jednoznacznie wskazuje na przewagę zgonów nad urodzeniami.

W kolejnej tabeli zawarto informacje dotyczące przyrostu naturalnego na 1000 ludności w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 w porównaniu z poziomem powiatu, województwa i kraju.

Tabela 5 Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
przyrost naturalny na 1000 ludności					
Gmina Iłowo-Osada	**-1,88**	**-5,98**	**-3,96**	**-6,07**	**-2,54**
powiat działdowski	-4,60	-5,37	-3,32	-3,53	-3,74
województwo warmińsko-mazurskie	-3,34	-6,01	-4,54	-4,48	-4,71
Polska	-3,20	-4,95	-3,79	-3,62	-4,17
urodzenia żywe na 1000 ludności					
Gmina Iłowo-Osada	**10,42**	**7,73**	**9,40**	**6,07**	**7,32**
powiat działdowski	9,15	8,35	8,42	7,15	6,65
województwo warmińsko-mazurskie	8,71	7,64	7,24	6,23	5,97
Polska	9,31	8,73	8,07	7,23	6,70
zgony na 1000 ludności					
Gmina Iłowo-Osada	**12,30**	**13,71**	**13,36**	**12,14**	**9,87**
powiat działdowski	13,75	13,72	11,74	10,68	10,40
województwo warmińsko-mazurskie	12,06	13,65	11,78	10,71	10,67
Polska	12,50	13,68	11,86	10,85	10,88

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 29.10.2025)

Analiza wskaźnika przyrostu naturalnego na 1000 ludności w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 potwierdza utrzymywanie się ujemnego trendu demograficznego. Wskaźnik przyrostu naturalnego w Gminie wahał się od -6,07 do -1,88, co oznacza, że liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń. W porównaniu z powiatem, województwem i krajem wahania w Gminie były większe, choć wykazywały mniejszą intensywność spadku ludności. Liczba urodzeń na 1000 ludności w Gminie była wyższa niż średnia wojewódzka i powiatowa, osiągając od 6,07 do 10,42, natomiast liczba zgonów na 1000 mieszkańców kształtowała się na poziomie od 9,87 do 13,71, co wyraźnie wskazuje na przewagę zgonów nad urodzeniami. Dane te obrazują utrzymującą się negatywną dynamikę przyrostu naturalnego, charakterystyczną również dla powiatu, województwa i kraju.

Aspekt ekonomiczny wieku

Struktura wiekowa mieszkańców stanowi ważny element oceny potencjału zawodowego społeczności lokalnej. Jej analiza pozwala również prognozować przyszłe potrzeby w zakresie rynku pracy oraz opieki społecznej.

W tabeli zaprezentowano liczbę mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Iłowo-Osada z podziałem na płeć oraz odniesieniem do danych dla powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024.

Tabela 6 Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Iłowo-Osada z podziałem na płeć oraz w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem					
Gmina Iłowo-Osada	**1 441**	**1 428**	**1 415**	**1 355**	**1 307**
powiat działdowski	12 396	12 271	12 080	11 754	11 439
województwo warmińsko-mazurskie	257 279	254 542	250 729	245 215	238 771
Polska	6 997 537	6 992 641	6 950 826	6 864 881	6 744 961
kobiety					
Gmina Iłowo-Osada	**696**	**706**	**692**	**654**	**632**
powiat działdowski	6 010	5 988	5 886	5 714	5 540
województwo warmińsko-mazurskie	125 139	123 759	121 932	119 225	116 001
Polska	3 406 037	3 403 492	3 383 620	3 342 007	3 283 143
mężczyźni					
Gmina Iłowo-Osada	**745**	**722**	**723**	**701**	**675**
powiat działdowski	6 386	6 283	6 194	6 040	5 899
województwo warmińsko-mazurskie	132 140	130 783	128 797	125 990	122 770
Polska	3 591 500	3 589 149	3 567 206	3 522 874	3 461 818

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym systematycznie spadała – z 1 441 osób w 2020 r. do 1 307 osób w 2024 r. Spadek dotyczy zarówno chłopców, jak i dziewcząt i odzwierciedla ogólną tendencję malejącej liczby urodzeń w Gminie. Zmniejszająca się liczba dzieci może wpływać na zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolach i szkołach oraz wymagać dostosowania lokalnej infrastruktury edukacyjnej w perspektywie najbliższych lat.

W tabeli przedstawiono dane dotyczące liczby ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024, z uwzględnieniem podziału na płeć i porównanie z danymi dla powiatu, województwa i kraju.

Tabela 7 Liczba ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Iłowo-Osada z podziałem na płeć oraz w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem					
Gmina Iłowo-Osada	**4 083**	**4 051**	**3 972**	**3 939**	**3 904**
powiat działdowski	37 632	36 938	36 475	35 984	35 566
województwo warmińsko-mazurskie	831 145	818 720	808 164	798 138	789 244
Polska	22 631 307	22 385 400	22 169 304	21 985 460	21 834 117
kobiety					
Gmina Iłowo-Osada	**1 918**	**1 896**	**1 873**	**1 865**	**1 844**
powiat działdowski	17 372	17 004	16 824	16 589	16 377
województwo warmińsko-mazurskie	383 270	377 881	373 575	369 436	365 953
Polska	10 620 113	10 520 934	10 438 863	10 368 623	10 312 850
mężczyźni					
Gmina Iłowo-Osada	**2 165**	**2 155**	**2 099**	**2 074**	**2 060**
powiat działdowski	20 260	19 934	19 651	19 395	19 189
województwo warmińsko-mazurskie	447 875	440 839	434 589	428 702	423 291
Polska	12 011 194	11 864 466	11 730 441	11 616 837	11 521 267

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W latach 2020–2024 liczba ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Iłowo-Osada systematycznie malała – z 4 083 osób w 2020 roku do 3 904 w 2024 roku, co oznacza spadek o około 4,4%. Tendencja ta jest zgodna z trendami obserwowanymi w powiecie działdowskim, województwie warmińsko-mazurskim oraz w skali kraju, gdzie również notuje się stopniowy ubytek populacji w wieku

produkcyjnym. Spadek ten dotyczy zarówno kobiet, jak i mężczyzn, przy czym liczebnie większą grupę stanowią mężczyźni. Dane wskazują na postępujące procesy demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa i migracje osób w wieku produkcyjnym, co w dłuższej perspektywie może wpływać na lokalny rynek pracy i potencjał rozwojowy Gminy.

W tabeli zobrazowano liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024, z odniesieniem do danych powiatu, województwa i kraju.

Tabela 8 Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w Gminie Iłowo-Osada z podziałem na płeć oraz w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem					
Gmina Iłowo-Osada	**1 374**	**1 375**	**1 406**	**1 409**	**1 443**
powiat działdowski	12 833	13 087	13 362	13 678	13 998
województwo warmińsko-mazurskie	297 198	301 437	307 537	314 557	321 157
Polska	8 459 720	8 529 663	8 646 197	8 786 167	8 910 009
kobiety					
Gmina Iłowo-Osada	**923**	**913**	**937**	**930**	**936**
powiat działdowski	8 549	8 650	8 777	8 909	9 055
województwo warmińsko-mazurskie	200 013	201 573	203 880	206 624	209 163
Polska	5 645 252	5 660 361	5 694 523	5 743 479	5 786 067
mężczyźni					
Gmina Iłowo-Osada	**451**	**462**	**469**	**479**	**507**
powiat działdowski	4 284	4 437	4 585	4 769	4 943
województwo warmińsko-mazurskie	97 185	99 864	103 657	107 933	111 994
Polska	2 814 468	2 869 302	2 951 674	3 042 688	3 123 942

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W latach 2020–2024 liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w Gminie Iłowo-Osada systematycznie rosła – z 1 374 osób w 2020 roku do 1 443 w 2024 roku, co oznacza wzrost o około 5%. W analizowanym okresie liczba mężczyzn w wieku poprodukcyjnym stopniowo rosła, natomiast liczba kobiet utrzymywała się na zbliżonym poziomie, wykazując niewielkie wahania. Podobne tendencje obserwuje się w powiecie działdowskim, województwie warmińsko-mazurskim oraz w całym kraju, co potwierdza ogólny proces starzenia się społeczeństwa. Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym wskazuje na konieczność dostosowania lokalnej polityki społecznej i infrastruktury do potrzeb seniorów oraz na potencjalne wyzwania związane ze strukturą demograficzną Gminy.

Zjawiska migracyjne

Zjawiska migracyjne odgrywają istotną rolę w kształtowaniu struktury demograficznej oraz potencjału społeczno-gospodarczego Gminy. Ruchy ludności, zarówno o charakterze wewnętrznym, jak i zewnętrznym, wpływają na liczebność mieszkańców, strukturę wieku, sytuację na rynku pracy oraz zapotrzebowanie na usługi publiczne. Analiza migracji pozwala zrozumieć przyczyny zmian ludnościowych oraz ocenić atrakcyjność osiedleńczą i gospodarczą Gminy.

W tabeli przedstawiono saldo migracji w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 9 Saldo migracji w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

Wskaźnik	2020	2021	2022	2023	2024
saldo migracji ogółem	-33	-24	-34	-52	-30
saldo migracji ogółem na 1000 ludności	-4,78	-3,50	-4,99	-7,70	-4,48
saldo migracji wewnętrznych	-34	-24	-36	-52	-33
saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności	-4,9	-3,5	-5,3	-7,7	-4,9
saldo migracji zagranicznych	1	0	2	0	3
saldo migracji zagranicznych na 1000 ludności	0,14	0,00	0,29	0,00	0,45

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 29.10.2025)

W Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 obserwowano ujemne saldo migracji ogółem, co oznacza, że liczba osób wymeldowujących się z Gminy przewyższała liczbę zameldowujących się. Zjawisko to dotyczyło przede wszystkim migracji wewnętrznych, natomiast saldo migracji zagranicznych było dodatnie, choć utrzymywało się na niskim poziomie. Wskaźniki migracji w przeliczeniu na 1000

mieszkańców pokazują, że największe ujemne saldo miało miejsce w 2023 r. (-7,70 na 1000 ludności), natomiast saldo migracji zagranicznych nie przekraczało 0,5 na 1000 ludności w żadnym roku. Ogólnie dane wskazują na przewagę wymeldowań nad zameldowaniami w Gminie, szczególnie w przypadku migracji wewnętrznych.

W tabeli zawarto dane dotyczące liczby zameldowań i wymeldowań w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 10 Stan zameldowań i wymeldowań w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

Wskaźnik	2020	2021	2022	2023	2024
zameldowania ogółem	55	68	46	40	60
zameldowania w ruchu wewnętrznym	54	66	44	40	57
zameldowania z zagranicy	1	2	2	0	3
wymeldowania ogółem	88	92	80	92	90
wymeldowania w ruchu wewnętrznym	88	90	80	92	90
wymeldowania za granicę	0	2	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 29.10.2025)

W latach 2020–2024 liczba wymeldowań w Gminie Iłowo-Osada była systematycznie wyższa niż liczba zameldowań, co wskazuje na niewielki spadek liczby ludności. Większość zameldowań i wymeldowań miała charakter wewnętrzny, natomiast ruch międzynarodowy (zameldowania i wymeldowania z zagranicy) był marginalny. W 2024 roku odnotowano niewielki wzrost zameldowań ogółem w porównaniu z rokiem poprzednim.

EDUKACJA

Edukacja stanowi kluczowy element rozwoju społecznego i gospodarczego Gminy, wpływając bezpośrednio na poziom kapitału ludzkiego, aktywność zawodową mieszkańców oraz konkurencyjność lokalnej gospodarki. System oświaty obejmuje zarówno edukację przedszkolną, szkolną, jak i pozaszkolną, zapewniając możliwość zdobywania wiedzy, umiejętności i kompetencji niezbędnych w dynamicznie zmieniającym się świecie.

Struktura oświaty

System oświaty w Gminie opiera się na sieci placówek edukacyjnych dostosowanych do potrzeb lokalnej społeczności. Uwzględnia on zarówno

wychowanie przedszkolne, jak i edukację na poziomie szkoły podstawowej oraz formy kształcenia uzupełniającego.

Gmina Iłowo-Osada jest organem prowadzącym następujące **placówki oświatowe**:

- **Zespół Szkół Nr 1 im. M. Kopernika w Iłowie-Osadzie**, który obejmuje:
  - Przedszkole w Iłowie-Osadzie, w tym Punkt Przedszkolny w Białutach,
  - Szkoła Podstawowa im. M. Kopernika w Iłowie-Osadzie;
- **Zespół Szkół Nr 2 im. Jana Pawła II w Narzymiu**, obejmujący:
  - Szkołę Podstawową im. K. Małłka w Narzymiu,
  - Przedszkole w Narzymiu;
- **Szkoła Podstawowa w Białutach**.

Przedszkola

Wczesna edukacja odgrywa istotną rolę w rozwoju dziecka i przygotowaniu go do nauki w szkole. Przedszkola zapewniają opiekę, wychowanie oraz realizację programów wspierających rozwój poznawczy, emocjonalny i społeczny najmłodszych mieszkańców.

Na terenie Gminy znajdują się następujące placówki świadczące edukację na poziomie przedszkolnym:

- **Przedszkole w Narzymiu**,
- **Punkt Przedszkolny w Białutach**,
- **Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Białutach.**

Warto również zaznaczyć, że **do roku szkolnego 2024/25** funkcjonowało również **Przedszkole im. Św. Józefa w Iłowie-Osadzie**, dlatego w danych GUS figurują cztery placówki przedszkolne.

W tabeli zobrazowano informacje dotyczące wychowania przedszkolnego w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 11 Wychowanie przedszkolne w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
wychowanie przedszkolne - liczba obiektów					
wychowanie przedszkolne łącznie, w tym:	**3**	**4**	**4**	**4**	**4**
- punkty przedszkolne bez specjalnych	1	2	2	1	1
- oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	0	0	0	1	1
- przedszkola bez specjalnych, w tym:	2	2	2	2	2
prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	2	2	2	2	2
wychowanie przedszkolne – liczba dzieci					
wychowanie przedszkolne razem, w tym:	**235**	**247**	**246**	**229**	**202**
- punkty przedszkolne bez specjalnych	20	43	38	24	19
- oddziały przedszkolnych w szkołach podstawowych	0	0	0	12	12
- dzieci w przedszkolach, w tym:	215	204	208	193	171
prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	215	204	208	193	171
odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym [%]	**73,5**	**77,7**	**82,8**	**82,2**	**83,5**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

Tabela pokazuje strukturę wychowania przedszkolnego w Gminie i zmiany liczby dzieci i placówek w latach 2020–2024. Liczba obiektów przedszkolnych utrzymywała się na stabilnym poziomie (3–4 placówki), z niewielkimi zmianami w punktach przedszkolnych i oddziałach w szkołach podstawowych. W tym samym okresie obserwowano spadek liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli z 235 w 2020 r. do 202 w 2024 r. Jednocześnie odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym stopniowo wzrastał z 73,5% do 83,5%, co wskazuje na rosnącą dostępność i uczestnictwo w edukacji przedszkolnej mimo zmniejszającej się liczby dzieci.

Szkoły podstawowe

Szkoły podstawowe stanowią istotny element lokalnego systemu oświaty, zapewniając mieszkańcom Gminy możliwość realizacji obowiązku szkolnego oraz zdobywania podstawowego wykształcenia. Ich funkcjonowanie ma znaczący wpływ na rozwój społeczny i edukacyjny dzieci oraz ogólny poziom kapitału ludzkiego w Gminie.

Edukację na poziomie podstawowym w Gminie Iłowo-Osada zapewniają dwie szkoły podstawowe. Do roku szkolnego 2024/25 funkcjonowały trzy placówki. Informacje na temat czynnych placówek, zapewniających edukację dzieci na poziomie podstawowym w Gminie Iłowo-Osada, zostały zebrane w kolejnej tabeli.

Tabela 12 Sieć szkół podstawowych w Gminie Iłowo-Osada i granice ich obwodów

Lp.	Nazwa szkoły	Adres siedziby szkoły	granice obwodu szkoły - miejscowości
1	Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Iłowie-Osadzie	Iłowo-Osada, ul. Wyzwolenia 11, 13-240 Iłowo-Osada	Chorab, Dwukoły, Dźwierznia, Janowo, Iłowo-Osada, Iłowo-Wieś, Mławka, Pruski, Purgałki, Sochy, Szczepka
2	Szkoła Podstawowa im. Karola Małłka w Narzymiu	Narzym, ul. Kościelna 14 13-240 Iłowo-Osada	Brodowo, Gajówki, Kraszewo, Mansfeldy, Narzym, Wierzbowo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Raportu o stanie Gminy Iłowo-Osada za rok 2024”

Tabela przedstawia organizację sieci publicznych szkół podstawowych w Gminie Iłowo-Osada wraz z określeniem obwodów szkolnych przypisanych do poszczególnych placówek. Umożliwia to realizowanie obowiązku szkolnego przez wszystkie dzieci zamieszkałe na terenie Gminy. Rozmieszczenie szkół zapewnia dostępność edukacji w miejscowościach Gminy, a podział na obwody pozwala na równomierne objęcie uczniów nauką w najbliższej placówce.

W tabeli przedstawiono współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024, w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju.

Tabela 13 Współczynnik skolaryzacji brutto [%] w szkołach podstawowych w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024 w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Iłowo-Osada	**91,81**	**93,60**	**87,25**	**78,50**	**87,34**
powiat działdowski	92,59	93,19	89,14	84,00	93,78
województwo warmińsko-mazurskie	91,03	91,99	90,81	87,70	95,08
Polska	95,95	95,71	95,96	93,20	100,08

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 29.10.2025)

Wskaźnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 pozostawał na stosunkowo wysokim poziomie, jednak

w 2023 roku odnotowano spadek do 78,5%. Spadek ten może być związany zarówno ze zmniejszającą się liczbą dzieci w wieku szkolnym, jak i z uczęszczaniem części dzieci do placówek edukacyjnych znajdujących się poza Gminą. W kolejnym roku wskaźnik wzrósł do poziomu powyżej 87%, pozostając nieco poniżej średnich regionalnych i krajowych.

Edukacja na poziomie ponadpodstawowym

Szkoły ponadpodstawowe pełnią kluczową rolę w dalszym kształceniu młodzieży, umożliwiając zdobywanie wiedzy specjalistycznej, rozwój kompetencji zawodowych oraz przygotowanie do dalszej nauki lub wejścia na rynek pracy. Placówki te realizują program nauczania zgodny z przepisami oświatowymi, a także oferują zajęcia pozalekcyjne i projekty wspierające rozwój zainteresowań, umiejętności społecznych i aktywność obywatelską uczniów.

Na terenie Gminy Iłowo-Osada znajdują się placówki edukacyjne zapewniające edukację na poziomie ponadpodstawowym:

- **Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. ks. Edmunda Domańskiego w Iłowie – Osadzie**, w tym:
    - **Technikum** w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. ks. Edmunda Domańskiego w Iłowie-Osadzie,
    - **Liceum Ogólnokształcące** w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. ks. Edmunda Domańskiego w Iłowie-Osadzie,
    - **Szkoła Branżowa I Stopnia** w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. ks. Edmunda Domańskiego w Iłowie-Osadzie.

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. ks. Edmunda Domańskiego w Iłowie – Osadzie to placówka publiczna prowadzona przez powiat działdowski, która łączy kształcenie ogólne i zawodowe. Szkoła oferuje m.in. techniczne kierunki kształcenia, co sprzyja rozwojowi kompetencji zawodowych młodzieży lokalnej. Dzięki temu instytucja ta stanowi ważny element systemu edukacyjnego, przyczyniając się do podnoszenia jakości kształcenia oraz zwiększenia atrakcyjności oferty edukacyjnej w regionie.

Poziom kształcenia

W tej części zaprezentowano poziom kształcenia w Gminie Iłowo-Osada na podstawie wyników egzaminów ósmoklasisty. Przedstawione informacje umożliwiają ocenę kompetencji uczniów oraz jakości nauczania.

W kolejnej tabeli zaprezentowano wyniki egzaminów ósmoklasisty w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 na tle powiatu, województwa i kraju.

Tabela 14 Wyniki egzaminów ósmoklasisty w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
język polski					
Gmina Iłowo-Osada	**53,32**	**47,49**	**49,86**	**57,60**	**39,19**
powiat działdowski	53,74	54,38	56,18	60,84	54,01
województwo warmińsko-mazurskie	54,89	56,09	56,83	62,40	55,37
Polska	59	60	60	66	61
matematyka					
Gmina Iłowo-Osada	**37,50**	**31,08**	**51,52**	**44,63**	**33,52**
powiat działdowski	39,56	39,09	51,22	43,46	41,01
województwo warmińsko-mazurskie	41,73	42,04	53,41	48,45	43,57
Polska	46	47	57	53	52
język angielski					
Gmina Iłowo-Osada	**42,26**	**39,42**	**51,55**	**50,51**	**55,61**
powiat działdowski	44,89	56,01	58,83	57,54	54,91
województwo warmińsko-mazurskie	50,00	60,93	63,21	61,69	59,72
Polska	54	66	67	66	66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie mapa.wyniki.edu.pl (dostęp: 30.10.2025)

Analiza wyników egzaminów ósmoklasisty w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 pokazuje, że uczniowie napotykają trudności w nauce języka polskiego i matematyki. Wyniki z języka polskiego były zazwyczaj niższe niż średnie powiatu, województwa i kraju, przy czym po wysokim wyniku w 2023 roku (57,60%) w 2024 roku odnotowano spadek do 39,19%. Wyniki egzaminów z matematyki charakteryzują się zmiennością – po wzroście w 2022 roku do 51,52% w 2024 roku wyniki były niższe i nadal pozostawały poniżej średnich. W przypadku języka angielskiego widać stabilny wzrost wyników (z wyjątkiem 2021 roku). Ogólnie obserwowane tendencje sugerują,

że warto zwrócić szczególną uwagę na wsparcie uczniów w obszarze języka polskiego i matematyki, równocześnie kontynuując działania sprzyjające dalszemu rozwojowi kompetencji z języka angielskiego.

POMOC SPOŁECZNA

Instytucje działające na rzecz mieszkańców Gminy Iłowo-Osada pełnią kluczową rolę w systemie wsparcia społecznego. W niniejszej części przedstawiono ich funkcje oraz powody udzielania pomocy społecznej, co pozwala ocenić znaczenie poszczególnych podmiotów w lokalnym systemie wsparcia.

Struktura instytucjonalna

Instytucje funkcjonujące na terenie Gminy Iłowo-Osada pełnią ważną rolę w systemie pomocy społecznej. W opracowaniu przedstawiono ich strukturę, obowiązki oraz udział w realizacji działań wsparcia.

W strukturze instytucjonalnej wspierającej mieszkańców Gminy Iłowo-Osada kluczową rolę pełni **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej** (GOPS, dalej Ośrodek) w Iłowie-Osadzie, mieszczący się przy ul. Staszica 1. Działalność Ośrodka regulowana jest statutem nadanym uchwałą nr XXI/130/16 Rady Gminy Iłowo-Osada z 10 czerwca 2016 r., uzupełnianym i aktualizowanym kolejnymi uchwałami: XVII/103/20 z 29 stycznia 2020 r., XXXVIII/263/21 z 24 listopada 2021 r., LVIII/397/23 z 27 lutego 2023 r. oraz XVII/135/25 z 28 maja 2025 r. Statut precyzuje strukturę organizacyjną Ośrodka, jego zadania i kompetencje oraz sposób realizacji świadczeń z zakresu pomocy społecznej zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 1214, 1302).

GOPS świadczy wsparcie zarówno w formie świadczeń pieniężnych, takich jak zasiłki stałe, okresowe i celowe, jak i świadczeń niepieniężnych obejmujących pracę socjalną, poradnictwo specjalistyczne, pomoc rzeczową, usługi opiekuńcze, mieszkania chronione, czy wsparcie w uzyskaniu zatrudnienia i warunków mieszkaniowych.

Ośrodek realizuje również programy rządowe, takie jak **„Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością”** oraz **„Opieka wytchnieniowa”**, które zapewniają wsparcie osobom z niepełnosprawnościami oraz ich rodzinom lub opiekunom.

Pomoc kierowana jest do osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, niezdolnych do jej przezwyciężenia przy wykorzystaniu własnych zasobów.

W następnej tabeli przedstawiono rejony opiekuńcze, które znajdują się w zasięgu działalności GOPSu.

Tabela 15 Rejony opiekuńcze GOPSu w Gminie Iłowo-Osada

REJON I	REJON II	REJON III	REJON IV
Miejscowość:			
Iłowo-Osada:	**Iłowo-Osada**	**Narzym**	**Białuty**
ul. 19 Stycznia	ul. Broniewskiego	**Mławka**	**Dwukoły**
ul. Akacyjna	ul. Brzozowa		**Gajówki**
ul. Jagiellońska	ul. Cicha		**Janowo**
ul. Kościelna	ul. Dolna		**Mansfeldy**
ul. Kraszewska	ul. Kochanowskiego		**Pruski**
ul. Lipowa	ul. Kosynierów		**Iłowo-Wieś**
ul. Leśna	ul. Kościuszki		ul. Długa
ul. Nowa	ul. Krasickiego		ul. Działdowska
ul. Polna	ul. Krzywa		ul. Janowska
ul. Reja	ul. Kwiatowa		ul. Mickiewicza
ul. Staszica	ul. Młodzieżowa		ul. Okrężna
ul. Wyzwolenia	ul. Nowotki		ul. Stefczyka
Dźwierznia	ul. Prusa		ul. Wiejska
Sochy	ul. Przyjaciół		
Szczepka	ul. Puchatka		
	ul. Sienkiewicza		
	ul. Tysiąclecia		
	ul. Wdzięczna		
	ul. Władysława Łokietka		
	Brodowo		
	Chorab		
	Kraszewo		
	Purgałki		
	Wierzbowo		

Źródło: opracowanie własne na podstawie BIP Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Iłowie-Osadzie

Rejony opiekuńcze GOPS w Gminie Iłowo-Osada zostały wyraźnie podzielone według miejscowości i ulic, co pozwala na skuteczną organizację pracy Ośrodka

i zapewnienie mieszkańcom spersonalizowanego wsparcia w ramach przypisanego rejonu. Struktura ta ułatwia koordynację świadczeń, szybki dostęp do usług oraz lepsze rozpoznanie potrzeb lokalnych społeczności.

Zakres pomocy

Charakterystyka form wsparcia udzielanego mieszkańcom Gminy Iłowo-Osada obejmuje zarówno świadczenia finansowe i rzeczowe, jak i programy socjalne. Umożliwia ocenę różnorodności oraz dostępności oferowanej pomocy dla potrzebujących.

W tabeli przedstawiono główne powody udzielania pomocy rodzinom w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 16 Powody udzielania pomocy rodzinom w latach 2020-2024

Powody udzielania pomocy i wsparcia	2020	2021	2022	2023	2024
długotrwała lub ciężka choroba	86	74	25	53	61
niepełnosprawność	67	54	45	56	44
bezrobocie	139	121	44	77	78
alkoholizm	23	23	12	19	17
ubóstwo	122	81	43	52	45
potrzeba ochrony macierzyństwa	50	31	20	30	29
potrzeba ochrony macierzyństwa - w tym wielodzietności	46	31	19	29	29
bezdomność	2	4	4	5	7
zdarzenia losowe	2	-	-	-	5
narkomania	2	-	-	-	1
przemoc w rodzinie/domowa	5	5	3	3	3
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	4	3	3	5	1
bezradność w sprawach opiek.-wych. i prowadzania gospodarstwa domowego					
- ogółem	52	44	25	35	30
- w tym rodziny niepełne	34	23	17	19	15
- w tym rodziny wielodzietne	15	11	6	7	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów „Oceny zasobów pomocy społecznej za lata 2020-2024”

W latach 2020–2024 dominującymi powodami udzielania pomocy w Gminie były: bezrobocie, ubóstwo oraz długotrwała lub ciężka choroba. We wszystkich tych kategoriach widoczny jest spadek liczby świadczeń w porównaniu z początkiem analizowanego okresu, co może sugerować poprawę sytuacji społeczno-ekonomicznej mieszkańców lub zmianę sposobu kwalifikowania świadczeń. Zmniejszyła się także liczba rodzin wymagających wsparcia z powodu bezradności

w prowadzeniu gospodarstwa domowego i sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Pomoc wynikająca z przyczyn takich jak przemoc domowa, uzależnienia czy bezdomność dotyczyła pojedynczych przypadków.

Bezrobotność

Podrozdział przedstawia sytuację na lokalnym rynku pracy, obejmując poziom bezrobocia oraz jego strukturę według płci w Gminie Iłowo-Osada. Analiza pozwala ocenić wyzwania związane z zatrudnieniem i planować skuteczne programy wsparcia dla osób pozostających bez pracy.

W tabeli zobrazowano liczbę bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju.

Tabela 17 Liczba bezrobotnych rejestrowanych w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
liczba bezrobotnych ogółem					
Gmina Iłowo-Osada	**341**	**295**	**286**	**285**	**295**
powiat działdowski	3 181	2 659	2 826	2 760	2 685
województwo warmińsko-mazurskie	51 475	42 567	41 069	39 317	38 879
Polska	1 046 432	895 203	812 301	788 229	786 179
kobiety					
Gmina Iłowo-Osada	**227**	**198**	**193**	**179**	**173**
powiat działdowski	1 968	1 654	1 687	1 614	1 549
województwo warmińsko-mazurskie	28 435	24 019	22 541	20 986	20 383
Polska	561 606	481 935	436 409	414 936	405 806
mężczyźni					
Gmina Iłowo-Osada	**114**	**97**	**93**	**106**	**122**
powiat działdowski	1 213	1 005	1 139	1 146	1 136
województwo warmińsko-mazurskie	23 040	18 548	18 528	18 331	18 496
Polska	484 826	413 268	375 892	373 293	380 373

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W porównaniu z rokiem 2020, kiedy zarejestrowano 341 bezrobotnych, w 2021 roku liczba ta w Gminie Iłowo-Osada spadła do 295 osób. Od tego czasu utrzymuje się ona na zbliżonym poziomie, z niewielkimi wahaniami w poszczególnych latach, osiągając w 2024 roku ponownie 295 osób. W odróżnieniu od tendencji spadkowej obserwowanej w skali kraju, województwa i powiatu, w Gminie w 2024 roku ponownie odnotowano wzrost liczby bezrobotnych. Wśród kobiet widoczny jest wyraźny trend spadkowy, natomiast liczba bezrobotnych mężczyzn cechuje się większą zmiennością i wzrostem w ostatnich latach. To właśnie wahania w tej grupie w większym stopniu wpływają na ogólny poziom bezrobocia w Gminie.

Żłobki

Żłobki i inne placówki opieki nad najmłodszymi dziećmi zapewniają bezpieczeństwo, wsparcie rozwojowe oraz wczesną edukację. Umożliwiają rodzicom łączenie obowiązków zawodowych z opieką nad dziećmi, a dzieciom udział w programach opiekuńczo-edukacyjnych dostosowanych do ich potrzeb. Przedstawiono tu dostępność takiej opieki na terenie Gminy.

Zgodnie z danymi z portalu Empatia (dostęp dnia: 30.10.25), na terenie Gminy Iłowo-Osada nie funkcjonują żłobki. Działa natomiast jeden klub dziecięcy, dostosowany również do potrzeb dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki – Klub dziecięcy „Radosny Maluch”, posiadający status klubu dziecięcego i znajdujący się w miejscowości Narzym.

Dostępność architektoniczna

Dostępność architektoniczna stanowi istotny element polityki społecznej gminy, ukierunkowanej na zapewnienie wszystkim mieszkańcom – w tym osobom z niepełnosprawnościami i seniorom – równych możliwości korzystania z przestrzeni publicznej oraz usług instytucji samorządowych. Obejmuje ona dostosowanie budynków użyteczności publicznej, infrastruktury towarzyszącej i przestrzeni wspólnych do potrzeb osób o ograniczonej mobilności lub percepcji.

W niniejszej części dokonano oceny infrastruktury gminnej pod kątem dostępności oraz wskazano działania podejmowane w celu eliminowania barier architektonicznych i zwiększenia inkluzywności przestrzeni publicznej.

Na terenie Gminy Iłowo-Osada dostępność architektoniczna budynków użyteczności publicznej jest zróżnicowana. Część obiektów, w tym wybrane szkoły i świetlice, (Zespół Szkół Nr 1 w Iłowie-Osadzie oraz Zespół Szkół Nr 2 w Narzymiu) została przystosowana do potrzeb osób z ograniczoną mobilnością – posiadają one wejścia bez barier oraz podjazdy umożliwiające poruszanie się osobom na wózkach inwalidzkich. W starszych budynkach dostępność jest ograniczona ze względu na brak pochylni, wind czy platform (Urząd Gminy w Iłowie-Osadzie, Ośrodek Zdrowia w Iłowie-Osadzie) W Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu w Iłowie-Osadzie – brak podjazdu dla niepełnosprawnych. W ośrodku Zdrowia w Iłowie – planowana budowa windy w 2026 r. W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Iłowie-Osadzie jest schodołaz dla niepełnosprawnych. W Środowiskowym Domu Pomocy Społecznej w Iłowie-Osadzie jest podjazd dla niepełnosprawnych.

W nielicznych obiektach wyznaczono miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych, zlokalizowane w pobliżu głównych wejść. Brakuje jednak rozwiązań wspierających osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi – takich jak pętle indukcyjne, informacje głosowe czy dostęp do tłumacza języka migowego. Osoby z psami asystującymi mają prawo wstępu do wszystkich budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy.

OCHRONA ZDROWIA

Ochrona zdrowia w Gminie obejmuje funkcjonującą infrastrukturę medyczną, dostęp mieszkańców do świadczeń zdrowotnych oraz realizację programów profilaktycznych i zdrowotnych. Uwzględniono zarówno podstawową opiekę medyczną, jak i działania promujące zdrowy tryb życia oraz zapobieganie chorobom.

Placówki ochrony zdrowia

Placówki ochrony zdrowia zapewniają mieszkańcom dostęp do podstawowej opieki medycznej oraz specjalistycznych poradni, wspierając codzienne potrzeby zdrowotne społeczności.

Na terenie Gminy Iłowo-Osada funkcjonują dwie przychodnie:

- **Ośrodek Zdrowia w Narzymiu** - posiada poradnie m.in. lekarza rodzinnego, położnej środowiskowo-rodzinnej oraz pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej,

- **Ośrodek Zdrowia w Iłowie-Osadzie** - placówka świadczy usługi medyczne zarówno w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ), jak i prywatnie.
  W ofercie znajduje się podstawowa opieka zdrowotna (POZ) – pacjenci mogą skorzystać z konsultacji lekarza rodzinnego, usług pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej oraz położnej środowiskowo-rodzinnej.

Apteki

Apteki stanowią istotny element lokalnej infrastruktury ochrony zdrowia, zapewniając dostęp do leków, wyrobów medycznych oraz usług farmaceutycznych dla mieszkańców Gminy. Pełnią także funkcję doradczą, wspierając pacjentów w zakresie prawidłowego stosowania leków i profilaktyki zdrowotnej.

Zgodnie z Rejestrem Aptek, prowadzonym przez właściwe miejscowo Wojewódzkie Inspektoraty Farmaceutyczne, na terenie Gminy Iłowo-Osada funkcjonuje jedna aktywna **apteka ogólnodostępna – SOLARIS**, położona w Iłowie-Osadzie, prowadzona przez spółkę Solaris sp. z o.o. Dzięki obecności apteki mieszkańcy Gminy mają zapewniony lokalny dostęp do podstawowej obsługi farmaceutycznej.

Programy profilaktyczne i zdrowotne

Programy profilaktyczne i zdrowotne obejmują działania mające na celu zapobieganie chorobom, promocję zdrowego stylu życia oraz poprawę ogólnego stanu zdrowia mieszkańców. W tym fragmencie Diagnozy uwzględniono realizowane w Gminie inicjatywy edukacyjne, kampanie profilaktyczne oraz programy wspierające zdrowe nawyki w lokalnej społeczności.

W Gminie Iłowo-Osada uchwalono **„Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023–2026”**, który stanowi kontynuację wcześniejszych działań w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki uzależnień. Program określa kierunki działań profilaktycznych, wspierania osób uzależnionych oraz przeciwdziałania zjawiskom związanym z alkoholem i narkotykami, a jego realizacja została powierzona Wójtowi Gminy. Uchwała wprowadzająca program weszła w życie z dniem 1 stycznia 2023 r., jednocześnie zastępując obowiązujący wcześniej program na rok 2022.

Gmina Iłowo-Osada aktywnie realizuje także programy profilaktyczno-zdrowotne, których celem jest poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz popularyzacja zdrowego stylu życia. W ramach tych działań organizowane są różnorodne akcje profilaktyczne i badania przesiewowe, umożliwiające wczesne wykrywanie chorób oraz podnoszenie świadomości zdrowotnej społeczności lokalnej. Wśród inicjatyw prowadzonych przez Gminę znajdują się m.in.

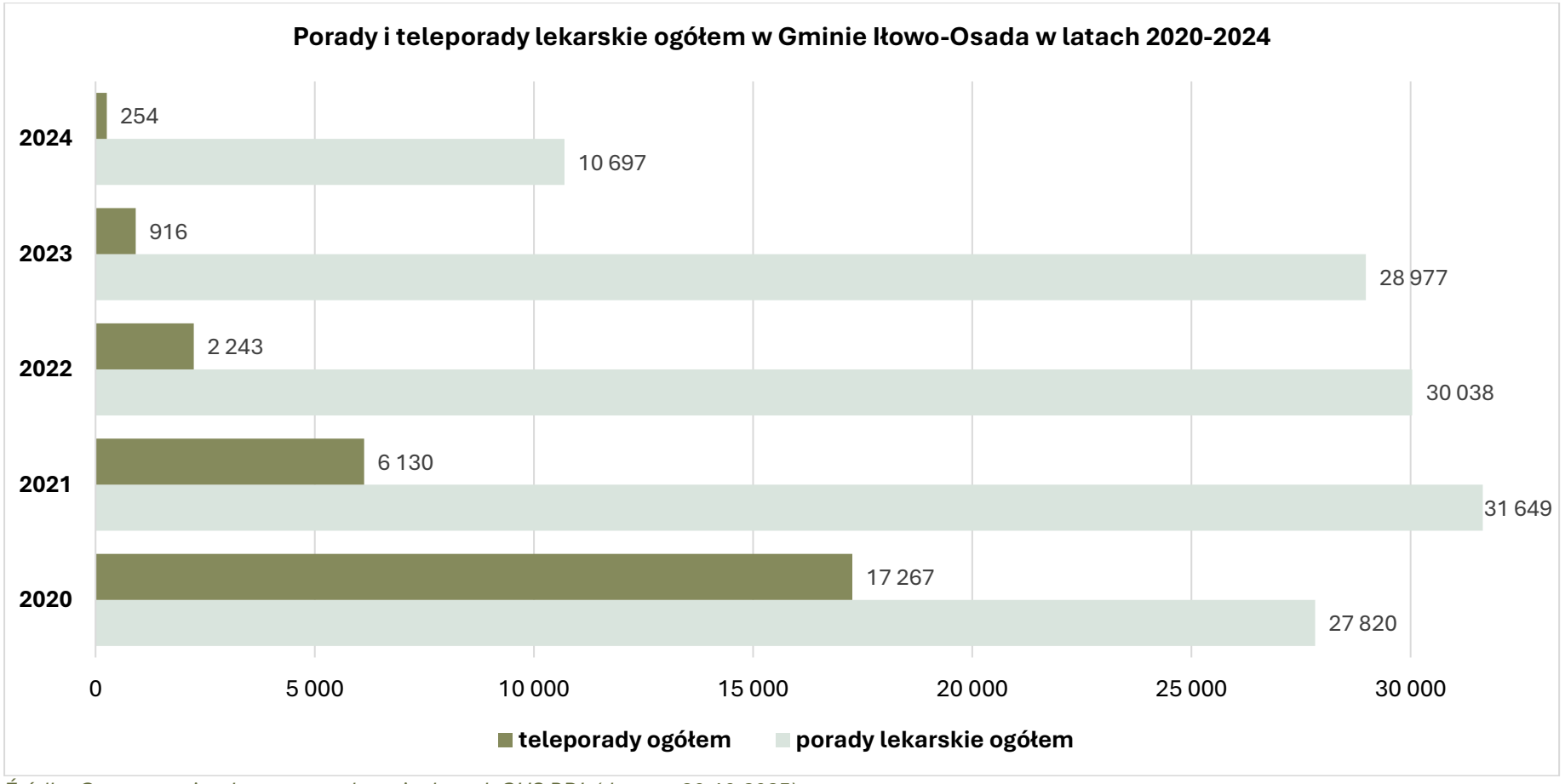
- regularne **akcje krwiodawstwa**, w których mieszkańcy mogą oddawać krew, wspierając osoby potrzebujące pomocy medycznej,
- **bezpłatne badania krwi**, pozwalające na kontrolę podstawowych parametrów zdrowotnych i szybkie wykrycie potencjalnych problemów,
- **badania wzroku, mammografia** oraz **cytologia**, dzięki nim mieszkańcy, zwłaszcza kobiety, mają dostęp do badań pozwalających na wczesne rozpoznanie chorób oczu i nowotworów.

Tego rodzaju programy świadczą o konsekwentnym zaangażowaniu Gminy w troskę o zdrowie swoich mieszkańców i zapobieganiu chorobom poprzez edukację i profilaktykę.

Porady i teleporady

Dostępność usług medycznych w formie porad stacjonarnych oraz teleporad odgrywa istotną rolę w funkcjonowaniu lokalnej opieki zdrowotnej i zapewnianiu wsparcia mieszkańcom Gminy. Analiza obejmuje zarówno dostępność tych usług, jak i ich znaczenie dla poprawy jakości świadczeń zdrowotnych w Gminie.

Wykres 1 Porady i teleporady w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W latach 2020–2024 liczba udzielonych porad lekarskich w Gminie wykazywała zmienność, osiągając najwyższy poziom w 2021 roku (31 649 porad), a w 2024 roku odnotowano wyraźny spadek do 10 697 porad. W przypadku teleporad widać wyraźny trend spadkowy – z 17 267 teleporad w 2020 roku do zaledwie 254 w 2024 roku. Dane te wskazują na stopniowy powrót do tradycyjnej formy świadczeń stacjonarnych po intensywnym okresie korzystania z teleporad, co mogło być związane m.in. z sytuacją epidemiczną (COVID-19). Ogólnie obserwowany trend sugeruje zmniejszającą się rolę teleporad przy jednoczesnym utrzymaniu znaczącej liczby porad bezpośrednich, co ma istotne znaczenie dla planowania dostępności usług medycznych w Gminie

ZASOBY MIESZKANIOWE

Przedstawione dane obrazują stan zasobów mieszkaniowych Gminy Iłowo-Osada w latach 2020–2024 w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju. Pokazują zarówno dostępność mieszkań, jak i zmiany w ich liczbie na tle większych jednostek administracyjnych i kraju, co pozwala ocenić lokalną sytuację mieszkaniową.

W kolejnej tabeli zawarto dane dotyczące zasobów mieszkaniowych ogółem w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024, w porównaniu z powiatem, województwem i krajem.

Tabela 18 Zasoby mieszkaniowe Gminy Iłowo-Osada w latach 2020-2024 w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju

	2020	2021	2022	2023	2024
Zasoby mieszkaniowe ogółem					
Gmina Iłowo-Osada	**1 469**	**1 492**	**1 508**	**1 521**	**1 532**
powiat działdowski	12 254	12 420	12 517	12 630	12 713
województwo warmińsko-mazurskie	194 881	199 254	201 722	204 038	206 222
Polska	6 636 883	6 781 570	6 869 717	6 950 954	7 026 201

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

Liczba mieszkań w Gminie Iłowo-Osada rośnie systematycznie, z 1 469 w 2020 roku do 1 532 w 2024 roku, co oznacza przyrost o ponad 4 % w ciągu pięciu lat. Tempo tego wzrostu jest zbliżone do obserwowanego w powiecie działdowskim, jednak niższe niż średnia w województwie i w kraju. Oznacza to, że dostępność mieszkań w Gminie zwiększa się stopniowo, co jest ważnym czynnikiem dla planowania polityki mieszkaniowej i rozwoju lokalnej infrastruktury. Wzrost jest umiarkowany, co sugeruje stabilny, lecz powolny rozwój zasobów mieszkaniowych.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Bezpieczeństwo publiczne stanowi istotny element funkcjonowania każdej społeczności lokalnej. W tej części przedstawiono ogólny stan bezpieczeństwa w Gminie Iłowo-Osada, wskazując główne obszary działania służb oraz potencjalne zagrożenia, które mogą wpływać na mieszkańców i funkcjonowanie Gminy.

Struktura

Organizacja jednostek odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne na terenie Gminy Iłowo-Osada obejmuje określone role i zakres działań mających na celu zapewnienie ochrony mieszkańców oraz porządku publicznego. W ramach tego omówiono funkcjonowanie Policji, jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej oraz system monitorowania zagrożeń, zarówno naturalnych, jak i społecznych. Dodatkowo przedstawiono ogólną charakterystykę ryzyk lokalnych oraz znaczenie działań prewencyjnych i interwencyjnych dla utrzymania bezpieczeństwa w Gminie.

Policja

Bezpieczeństwo mieszkańców w dużej mierze zależy od działań policji. Na terenie Gminy jednostki policji realizują zadania związane z zapewnieniem porządku publicznego, prowadzą działania prewencyjne oraz interwencyjne, odpowiadając na potrzeby lokalnej społeczności.

Na terenie Gminy funkcjonuje **Posterunek Policji w Iłowie-Osadzie**, który podlega Komendzie Powiatowej Policji w Działdowie. Posterunek obsługuje mieszkańców, prowadzi działania prewencyjne i reaguje na zgłoszenia dotyczące bezpieczeństwa publicznego. Kierownik posterunku przyjmuje interesantów w wyznaczonych godzinach, a w sytuacjach nagłych kontakt możliwy jest pod numerem alarmowym. Informacje dotyczące dzielnicowych dostępne są na stronie internetowej policji.

Straż Pożarna

Na terenie Gminy działają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, które pełnią funkcje związane z ochroną życia, zdrowia i mienia mieszkańców oraz reagowaniem w sytuacjach zagrożeń, takich jak pożary, wypadki drogowe czy zdarzenia naturalne. Strażacy uczestniczą w działaniach ratowniczych, prewencyjnych i edukacyjnych, organizując szkolenia, ćwiczenia oraz akcje informacyjne dotyczące bezpieczeństwa

przeciwpożarowego i postępowania w sytuacjach kryzysowych. Ochotnicze straże pożarne działające na terenie Gminy Iłowo-Osada:

1. **Ochotnicza straż pożarna w Wierzbowie**,
2. **Ochotnicza straż pożarna w Brodowie**,
3. **Ochotnicza straż pożarna w Białutach**,
4. **Ochotnicza straż pożarna w Iłowie**,
5. **Ochotnicza straż pożarna w Narzymiu**.

Statystyki zagrożeń

Statystyki zagrożeń obejmują przegląd danych dotyczących różnych aspektów bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy. Analiza uwzględnia liczbę zdarzeń wypadkowych oraz innych sytuacji zagrażających mieszkańcom. Celem jest ocena poziomu bezpieczeństwa, identyfikacja obszarów wymagających interwencji oraz wsparcie działań prewencyjnych podejmowanych przez służby porządkowe.

W tabeli zaprezentowano występowanie miejscowych zagrożeń w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 19 Miejscowe zagrożenia w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

Zagrożenia wg kategorii	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	**26**	**58**	**56**	**45**	**48**
silne wiatry	4	15	21	5	13
przybory wód	-	-	-	-	2
opady śniegu	0	0	0	0	1
opady deszczu	1	3	1	12	8
infrastruktury komunalnej	-	-	-	-	1
w komunikacji	7	17	15	11	11
na obszarach wodnych	-	-	-	-	1
medyczne	10	16	12	14	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W latach 2020-2024 łączna liczba miejscowych zagrożeń wahała się od 26 do 58 zdarzeń, przy czym najwyższy poziom odnotowano w 2021 roku. Dominującymi kategoriami zagrożeń były: zdarzenia medyczne oraz zagrożenia w komunikacji.

W odniesieniu do silnych wiatrów i opadów atmosferycznych zauważalne były znaczące wahania liczby tych zdarzeń. Pojedyncze przypadki dotyczyły infrastruktury komunalnej, przyborów wód i zagrożeń na obszarach wodnych, co sugeruje sporadyczny charakter tych zdarzeń. Ogólnie dane pokazują potrzebę stałego

monitorowania ryzyk lokalnych, szczególnie w obszarach ochrony zdrowia i ruchu drogowego.

KULTURA, SPORT I REKREACJA

Kultura i sport odgrywają istotną rolę w integracji społecznej oraz podnoszeniu jakości życia mieszkańców Gminy Iłowo-Osada. Działalność w tym zakresie sprzyja zachowaniu lokalnych tradycji, rozwojowi aktywności społecznej i kulturalnej, a także wspiera zdrowy i aktywny styl życia. W Gminie funkcjonują instytucje, które pełnią ważną rolę w organizacji wydarzeń, inicjatyw społecznych i zajęć sportowo-rekreacyjnych, angażując mieszkańców w różnym wieku.

Instytucje kultury i sportu

Instytucje kultury oraz infrastruktura sportowo-rekreacyjna odgrywają ważną rolę w życiu społecznym Gminy Iłowo-Osada, wspierając rozwój tożsamości lokalnej, aktywizację mieszkańców i budowanie więzi społecznych. Działalność bibliotek, ośrodków kultury i innych jednostek kulturalnych sprzyja edukacji kulturalnej, integracji oraz upowszechnianiu dziedzictwa lokalnego. Jednocześnie rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej przyczynia się do popularyzacji zdrowego stylu życia, wspierania aktywności fizycznej i tworzenia przestrzeni sprzyjających wspólnemu spędzaniu czasu. W dalszej części przedstawiono funkcjonujące na terenie Gminy Iłowo-Osada instytucje kultury oraz obiekty i inicjatywy związane z kulturą, sportem i rekreacją.

- **Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Iłowie-Osadzie (GOKiS)** – GOKiS jest instytucją odpowiedzialną za rozwój i koordynację działalności kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej na terenie Gminy. Jego zadania obejmują rozpoznawanie i rozwijanie zainteresowań mieszkańców, upowszechnianie kultury, promowanie twórczości artystycznej oraz kształtowanie aktywnych postaw społecznych. Ośrodek organizuje wydarzenia kulturalne, edukacyjne i sportowe skierowane do wszystkich grup wiekowych, wspierając integrację lokalnej społeczności. W ramach swojej działalności prowadzi zajęcia artystyczne, taneczne, plastyczne, muzyczne i sportowe oraz współpracuje z lokalnymi szkołami, stowarzyszeniami

i sołectwami. GOKiS zarządza także siecią świetlic wiejskich oraz obiektami sportowymi, w tym kompleksami boisk „Orlik" i stadionem gminnym, zapewniając mieszkańcom dostęp do infrastruktury sprzyjającej aktywności fizycznej i społecznej.

- **Gminna Biblioteka Publiczna** - Gminna Biblioteka Publiczna w Iłowie-Osadzie wraz z filiami w Białutach i Narzymiu pełni istotną rolę w życiu kulturalnym Gminy. Działa na rzecz upowszechniania czytelnictwa, edukacji kulturalnej oraz integracji społecznej mieszkańców. Biblioteka zapewnia dostęp do księgozbioru, prasy oraz zasobów cyfrowych, prowadzi działalność informacyjną i edukacyjną, a także wspiera rozwój kompetencji czytelniczych wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. W ramach swojej działalności organizuje spotkania autorskie, warsztaty, spektakle teatralne, lekcje biblioteczne i wydarzenia promujące kulturę czytelniczą. Aktywnie współpracuje ze szkołami, przedszkolami, instytucjami kultury oraz organizacjami społecznymi. Biblioteka systematycznie uzupełnia zbiory o nowości wydawnicze, dostosowując ofertę do potrzeb lokalnej społeczności, a także korzysta z programów i projektów wspierających rozwój czytelnictwa. Szczególną uwagę poświęca dostępności usług dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez inicjatywy takie jak „Książka na telefon".

Wydarzenia kulturalne i sportowe oraz kluby sportowe

Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Iłowie-Osadzie realizuje oraz współrealizuje liczne przedsięwzięcia sportowe i kulturalne o charakterze lokalnym i ponadlokalnym. Wśród organizowanych wydarzeń znajdują się m.in.

- Święto Trzech Króli,
- Koncerty Noworoczne,
- Dzień Babci i Dziadka,
- Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy,
- Ferie Zimowe,
- Halowy Turniej Piłki Nożnej o Puchar Wójta Gminy,
- Turniej Szachowy,
- Gminne Dyktando,
- Rajd Nordic Walking „Wesoło i Kolorowo",

- Gminne Zimowe Igrzyska Wsi,
- Międzynarodowy Dzień Teatru,
- Marszobieg z Psami „Marsz na 6 Łap”,
- Rajd Rowerowy,
- Dzień Kobiet,
- Dzień Matki,
- Dzień Dziecka,
- Spartakiada Seniorów,
- Wiosenny Rajd Nordic Walking,
- Noc Kupały,
- Święto Plonów,
- Apel Poległych,
- Święto Pieczonego Ziemniaka,
- Cross im. Henryka Szordykowskiego,
- Konkurs dla Kół Gospodyń Wiejskich,
- Mistrzostwa Nordic Walking o Puchar Starosty Powiatu Działdowskiego,
- Festiwal Twórczości Religijnej Fera,
- Dzień Seniora – Bal w Stylu Lat 20 i 30,
- Dzień Kolejarza,
- Mikołajkowa Herbatka z Mikołajem,
- Mikołajkowy Spektakl,
- Konkursy Świąteczne,
- Wspólne Kolędowanie.

Na terenie Gminy funkcjonują kluby sportowe, w tym **Klub Sportowy Polonia w Iłowie**, **Klub Sportowy „Iskra” w Narzymie** oraz **Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy „Polonia”**, które prowadzą działalność sportową dla mieszkańców, organizując treningi, turnieje i rozgrywki piłkarskie. Działalność społeczną i kulturalną wspierają także **Stowarzyszenia Iłowiak**, oraz **Wspólnota Narzym w Iłowie** angażując mieszkańców w lokalne inicjatywy i promując aktywność społeczną.

Ochrona zabytków

Ochrona zabytków stanowi istotny element działań Gminy na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i historycznego. W ramach tych działań podejmowane są inicjatywy mające na celu konserwację, dokumentację oraz upowszechnianie informacji o obiektach o wartości historycznej i artystycznej.

W tabeli przedstawiono wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Iłowo-Osada.

Tabela 20 Lista zabytków w Gminie Iłowo-Osada

Miejscowość	Lista zabytków
Białuty	• kościół par. pw. św. Jakuba Apostoła, 1884 • kościół ewangelicki, ob. nieczynny, 1904 • d. cmentarz przy kościele
Gajówki	• dwór, XIX/XX
Iłowo	• willa, 2 poł. XIX • ogród • wodociągowa wieża ciśnień
Iłowo-Osada	• dom modlitwy ewangelicko-augsburski, ob. mieszkalny

Narzym	• kościół fil. pw. św. Jana Chrzciciela, 1400-1410
	• cmentarz przykościelny
	• zespół dworski, 1903-1905:
	  ○ dwór
	  ○ park

Wierzbowo	• zespół dworsko-folwarczny:
	  ○ dwór, po 1920
	  ○ magazyn z lodownią, XIX/XX
	  ○ zadrzewienia folwarczne
	  ○ ogrodzenie kam. XIX/XX

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Rejestru zabytków nieruchomych" prowadzonego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (stan na dzień: 30.09.25)

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Aktywność społeczna mieszkańców odzwierciedla ich zaangażowanie w życie publiczne oraz udział w różnych formach współpracy i inicjatyw obywatelskich. Obejmuje m.in. uczestnictwo w wyborach oraz działalność organizacji pozarządowych, które wspierają integrację i współpracę w społeczności lokalnej.

Uczestnictwo w wyborach

Aktywność społeczna mieszkańców obejmuje ich zaangażowanie w życie publiczne oraz uczestnictwo w wyborach. Jest to istotny wskaźnik kondycji lokalnej demokracji i poziomu obywatelskiego zaangażowania w Gminie.

W tabeli zebrano wyniki wyborów wójta w Gminie Iłowo-Osada w 2024 roku w odniesieniu do wyników powiatu, województwa i kraju.

Tabela 21 Wybory wójta/burmistrza/prezydenta gminy/miasta w 2024 roku w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju

	Uprawnieni do głosowania	Oddane głosy	Frekwencja wyborcza [%]
I tura			
Gmina Iłowo-Osada	**5 397**	**3 137**	**58,12**
powiat działdowski	49 688	26 824	53,98
województwo warmińsko-mazurskie	1 066 074	527 241	49,46
Polska	28 990 776	15 071 733	51,99
II tura			
Gmina Iłowo-Osada	**0**	**0**	**0,00**
powiat działdowski	0	0	0,00
województwo warmińsko-mazurskie	535 778	226 754	42,32
Polska	12 051 596	5 310 432	44,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W Gminie Iłowo-Osada w wyborach wójta w 2024 roku w pierwszej turze wzięło udział 3 137 osób, co oznacza frekwencję na poziomie 58,12 % – wyższą niż średnia w powiecie, województwie i kraju. W drugiej turze nie odnotowano głosów, co wskazuje, że wójt został wybrany już w pierwszej turze. Wyniki te pokazują stosunkowo wysokie zaangażowanie mieszkańców Gminy w proces wyborczy.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe pełnią ważną rolę w życiu społeczności lokalnej, wspierając edukację, kulturę, sport oraz różnorodne inicjatywy społeczne. Na terenie Gminy działają liczne NGO (en. non-governmental organizations – organizacje pozarządowe), które integrują mieszkańców, poprawiają jakość życia oraz wspierają rozwój lokalnej infrastruktury społecznej. Ocena działań organizacji umożliwia określenie ich wpływu na społeczność oraz identyfikację obszarów, w których działają najefektywniej.

W tabeli przedstawiono zestawienie organizacji pozarządowych działających na terenie Gminy Iłowo-Osada.

Tabela 22 Organizacje pozarządowe na terenie Gminy Iłowo-Osada

Lp.	Nazwa organizacji
1	Fundacja pomocy dzieciom i młodzieży "Podaruj szczęście"
2	Gminny klub sportowy "Polonia" Iłowo
3	Klub sportowy "Iskra" Narzym w Narzymiu
4	Ochotnicza Straż Pożarna w Białutach
5	Ochotnicza Straż Pożarna w Brodowie
6	Ochotnicza Straż Pożarna w Iłowie
7	Ochotnicza Straż Pożarna w Narzymiu
8	Ochotnicza Straż Pożarna w Wierzbowie
9	Stowarzyszenie "Nasze dzieło" w Brodowie
10	Stowarzyszenie "Wspólnota Narzym"
11	Stowarzyszenie edukacyjne Szansa przy ZSZ w Iłowie-Osadzie
12	Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Gminy Iłowo-Osada
13	Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Iłowa-Wsi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dostępnych informacji publicznych i rejestrów organizacji pozarządowych

Tabela przedstawia organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Iłowo-Osada. W strukturze lokalnego sektora NGO dominują jednostki ochotniczych straży pożarnych oraz stowarzyszenia o charakterze społecznym, edukacyjnym i sportowym. Organizacje te pełnią ważną funkcję w życiu społecznym Gminy, integrując mieszkańców, wspierając rozwój lokalnych inicjatyw oraz przyczyniając się do budowania kapitału społecznego.

Koła Gospodyń Wiejskich

Koła Gospodyń Wiejskich (KGW) - to dobrowolne, niezależne stowarzyszenia kobiet działające na obszarach wiejskich, których celem jest integracja lokalnej społeczności, podtrzymywanie tradycji, rozwój kultury i działalność edukacyjna czy społeczna. Pełnią ważną rolę w życiu społecznym gmin, wspierając zarówno inicjatywy kulturalne, jak i lokalne przedsięwzięcia rozwojowe.

Na terenie Gminy Iłowo-Osada wyróżnić można kilka takich stowarzyszeń, które zebrano w tabeli.

Tabela 23 Koła Gospodyń Wiejskich działających w Gminie Iłowo-Osada

Lp.	Nazwa	Miejscowość
1	Koło Gospodyń Wiejskich w Białutach	Białuty
2	Koło Gospodyń Wiejskich "Praktyczne Panie" w Brodowie	Brodowo
3	Koło Gospodyń Wiejskich w Wierzbowie "Wierzbowianki" Wierzbowo	Wierzbowo
4	Koło Gospodyń Wiejskich "Dolina Mławki" w Mławce	Mławka
5	Koło Gospodyń Wiejskich "Zgrana Dźwierznia" w Dźwierzni	Dźwierznia
6	Koło Gospodyń Wiejskich Niezłe Ziółka w Iłowie - Wsi	Iłowo-Wieś

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Raportu o stanie Gminy Iłowo-Osada za rok 2024”

W Gminie Iłowo-Osada działa sześć aktywnych Kół Gospodyń Wiejskich, rozmieszczonych w różnych miejscowościach Gminy. Organizacje te odgrywają istotną rolę w integracji lokalnej społeczności, podtrzymywaniu tradycji oraz inicjowaniu działań kulturalnych i edukacyjnych na poziomie lokalnym.

FINANSE I ADMINISTRACJA

W tej części opisano organizację administracyjną Gminy, w tym strukturę urzędu i funkcjonowanie jednostek organizacyjnych, a także kondycję finansową jednostki samorządowej.

Struktura organizacyjna

Podział zadań i sposób funkcjonowania Urzędu Gminy Iłowo-Osada oraz jego jednostek organizacyjnych uwzględnia role organów Gminy oraz zakres odpowiedzialności poszczególnych stanowisk w realizacji zadań administracyjnych, finansowych i obsługi mieszkańców. W niniejszym fragmencie przedstawiono szczegółowo te role i odpowiedzialności, ukazując sposób realizacji kluczowych funkcji urzędu.

W Gminie Iłowo-Osada funkcje kierownicze pełnią: Wójt, Wicewójt, Sekretarz oraz Skarbnik, którzy wspólnie odpowiadają za sprawne funkcjonowanie Urzędu i realizację zadań samorządu.

- **Wójt Gminy -** nadzoruje gospodarkę finansową, realizację budżetu oraz prace urzędu, przygotowuje projekty uchwał i sprawozdań dla Rady, odpowiada na interpelacje i skargi mieszkańców, sprawuje nadzór nad jednostkami organizacyjnymi i zamówieniami publicznymi.

- **Wicewójt Gminy** - wykonuje zadania Wójta w jego nieobecności, koordynuje prace urzędu i nadzoruje Referat Edukacji, Zdrowia, Kultury, Sportu i Promocji, nadzoruje realizację programów zdrowotnych i kulturalnych oraz współpracuje z organizacjami pozarządowymi.
- **Sekretarz Gminy** - zapewnia sprawne funkcjonowanie urzędu, nadzoruje przygotowywanie projektów uchwał i zarządzeń, koordynuje sprawy kadrowe, szkolenia i rejestry, oraz pełni funkcję kierownika Referatu Organizacyjno-Administracyjnego.
- **Skarbnik Gminy** - odpowiada za gospodarkę finansową, przygotowanie budżetu i prognoz finansowych, nadzoruje realizację budżetu, sprawozdawczość i kontrolę finansową, zarządza środkami pieniężnymi oraz prowadzi postępowania podatkowe i egzekucyjne.
- **Rada Gminy** – jest organem stanowiącym i kontrolnym**,** który podejmuje uchwały w najważniejszych sprawach dotyczących społeczności lokalnej, w tym uchwala budżet, przyjmuje programy rozwojowe i lokalne strategie oraz sprawuje nadzór nad działalnością Wójta i jednostek organizacyjnych. Rada działa poprzez sesje oraz komisje tematyczne, umożliwiające szczegółową analizę zagadnień istotnych dla rozwoju Gminy.

Finanse

Sytuacja finansowa Gminy Iłowo-Osada obejmuje zarówno dochody, wydatki, jak i źródła finansowania inwestycji oraz działań bieżących. Analiza tych danych pozwala ocenić stabilność finansową Gminy oraz efektywność gospodarowania środkami publicznymi.

W kolejnej tabeli zawarto dane dotyczące dochodów Gminy Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 24 Dochody Gminy Iłowo-Osada w latach 2020-2024

Kategoria dochodów	2020	2021	2022	2023	2024
wielkość [zł]					
dochody ogółem	**40 383 156,69**	**44 837 179,44**	**54 961 608,71**	**37 442 907,34**	**44 692 447,44**
dochody własne	11 885 548,21	8 851 049,93	12 849 463,02	9 901 889,21	12 088 244,59
subwencja ogólna ogółem	14 864 212,48	21 191 250,51	27 794 843,69	9 921 477,63	13 700 497,85
dotacje ogółem	13 633 396,00	14 794 879,00	14 317 302,00	17 619 540,50	18 903 705,00
struktura [%]					
dochody ogółem	100%	100%	100%	100%	100%
dochody własne	29,4%	19,7%	23,4%	26,4%	27,0%
subwencja ogólna ogółem	36,8%	47,3%	50,6%	26,5%	30,7%
dotacje ogółem	33,8%	33,0%	26,0%	47,1%	42,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W latach 2020–2024 dochody Gminy Iłowo-Osada charakteryzowały się znaczną zmiennością zarówno pod względem wielkości, jak i struktury. Najwyższy poziom dochodów ogółem odnotowano w 2022 roku, natomiast najniższy w 2023 roku.

W strukturze dochodów zauważalny jest spadek udziału subwencji ogólnej w 2023 roku przy jednoczesnym wzroście znaczenia dotacji. Dochody własne stanowiły średnio około jednej czwartej budżetu Gminy, co wskazuje na umiarkowany poziom samodzielności finansowej samorządu. Przedstawione dane sugerują znaczną zależność Gminy od środków zewnętrznych.

Analiza SWOT Sfery Społecznej

Analiza SWOT pozwala na zidentyfikowanie mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń związanych z funkcjonowaniem społeczności lokalnej. Uwzględnia aspekty demograficzne, edukacyjne, zdrowotne, kulturowe oraz poziom aktywności społecznej mieszkańców, co umożliwia kompleksowe spojrzenie na potencjał i wyzwania Gminy w obszarze życia społecznego.

W następnej tabeli przedstawiono analizę SWOT odnoszącą się do sfery społecznej Gminy Iłowo-Osada.

Tabela 25 Analiza SWOT sfery społecznej

Analiza SWOT	
mocne strony	**słabe strony**
• rosnący odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym • dostęp do szkół ponadpodstawowych w Gminie umożliwiających kształcenie ogólne i zawodowe • poziom kompetencji językowych w zakresie języka angielskiego • szeroki zakres świadczeń GOPSu • realizacja programów rządowych oraz aktywność organizacji lokalnych i Kół Gospodyń Wiejskich.	• ujemny przyrost naturalny • spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym • spadek wyników egzaminów ósmoklasisty z języka polskiego i matematyki • zmienny poziom skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych • wysokie bezrobocie • niska dostępność architektoniczna części obiektów • zależność od środków zewnętrznych
szanse	**zagrożenia**
• możliwość zwiększenia wsparcia edukacyjnego w obszarach ze słabszymi wynikami nauczania • rozwój programów dla seniorów w związku ze starzejącym się społeczeństwem • rozwój działań wspierających aktywność dzieci i młodzieży w edukacji pozaszkolnej • rozwój infrastruktury społecznej • wzrost zaangażowania mieszkańców i współpraca z NGO	• starzenie się społeczeństwa i rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym • spadek liczby dzieci i młodzieży • ograniczenie potencjału zawodowego i rynku pracy w Gminie • ryzyko pogłębiania nierówności edukacyjnych i społecznych • ograniczenia finansowe • spadek dostępności usług medycznych • malejąca aktywność społeczna

Źródło: Opracowanie własne

SFERA GOSPODARCZA

Rozdział poświęcony sferze gospodarczej przedstawia potencjał ekonomiczny Gminy, poziom przedsiębiorczości, sytuację na lokalnym rynku pracy oraz czynniki sprzyjające rozwojowi gospodarczemu. Celem jest ukazanie mocnych stron Gminy jako miejsca atrakcyjnego dla inwestorów oraz zidentyfikowanie obszarów wymagających wsparcia lub modernizacji.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Przedsiębiorczość stanowi istotny element lokalnego rozwoju gospodarczego, odzwierciedlający aktywność ekonomiczną mieszkańców oraz potencjał inwestycyjny regionu. Analiza struktury i liczby podmiotów gospodarczych w Gminie Iłowo-Osada pozwala określić dynamikę zmian w lokalnej gospodarce, dominujące sektory działalności oraz kierunki rozwoju przedsiębiorczości w ostatnich latach.

Sytuację gospodarczą Gminy Iłowo-Osada odzwierciedla liczba oraz struktura działających na jej terenie podmiotów gospodarczych. Przedsiębiorstwa te klasyfikuje się według wielkości zatrudnienia na:

- mikroprzedsiębiorstwa – zatrudniające do 9 osób,
- małe przedsiębiorstwa – zatrudniające od 10 do 49 osób,
- średnie przedsiębiorstwa – zatrudniające od 50 do 249 osób,
- duże przedsiębiorstwa – zatrudniające 250 i więcej osób.

W kolejnej tabeli przedstawiono strukturę podmiotów gospodarczych ze względu na wielkość w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024.

Tabela 26 Podmioty gospodarcze w Gminie Iłowo-Osada według klas wielkości w latach 2020-2024

Liczba przedsiębiorstw wg klas wielkości	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	**419**	**442**	**443**	**449**	**463**
mikroprzedsiębiorstwa	403	425	426	433	447
małe przedsiębiorstwa	11	12	12	11	11
średnie przedsiębiorstwa	4	4	4	4	4
duże przedsiębiorstwa (tylko 1000 i więcej osób)	1	1	1	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W strukturze podmiotów gospodarczych Gminy Iłowo-Osada w latach 2020–2024 wyraźnie dominują mikroprzedsiębiorstwa, które stanowią zdecydowaną większość wszystkich zarejestrowanych podmiotów. Ich liczba systematycznie rosła,

co świadczy o stabilnym rozwoju drobnej przedsiębiorczości lokalnej. Udział małych i średnich przedsiębiorstw pozostaje niewielki i w badanym okresie nie ulegał istotnym zmianom. W Gminie funkcjonuje również jedno duże przedsiębiorstwo, zatrudniające powyżej 1000 osób, które ma znaczący wpływ na lokalny rynek pracy. Ogólna liczba przedsiębiorstw w analizowanym okresie wykazuje tendencję wzrostową, co wskazuje na stopniowe ożywienie gospodarcze i rozwój sektora prywatnego w Gminie.

Strukturę lokalnej przedsiębiorczości można opisać na podstawie analizy podmiotów gospodarczych zarejestrowanych według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Klasyfikacja ta porządkuje działalność firm w zależności od rodzaju oferowanych usług lub wytwarzanych produktów, co pozwala określić dominujące sektory gospodarki oraz stopień jej zróżnicowania na terenie gminy. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2024 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 1936), od 1 stycznia 2025 r. obowiązuje nowa wersja klasyfikacji PKD. Dane za analizowany okres zostały uporządkowane zgodnie z klasyfikacją PKD obowiązującą w 2007 roku, dlatego w niniejszej Diagnozie zachowano podział wynikający z tamtego systemu klasyfikacyjnego, obejmująca sekcje oznaczone literami od A do V:

- A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo,
- B – górnictwo i wydobywanie,
- C – przetwórstwo przemysłowe,
- D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych,
- E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami,
- F – budownictwo,
- G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli,
- H – transport i gospodarka magazynowa,
- I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi,
- J – informacja i komunikacja,
- K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa,
- L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości,
- M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna,

- N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca,
- O – administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne,
- P – edukacja,
- Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna,
- R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją,
- S i T – pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby.

W tabeli przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych według sekcji PKD w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 27 Liczba podmiotów gospodarczych według sekcji PKD w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

Podmioty gospodarcze wg sekcji PKD	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	**419**	**442**	**443**	**449**	**463**
sekcja A	20	23	24	22	22
sekcja C	47	45	44	45	44
sekcja D	1	1	1	1	0
sekcja E	1	2	2	2	2
sekcja F	77	82	81	86	97
sekcja G	80	83	82	83	81
sekcja H	27	27	25	25	25
sekcja I	7	9	8	9	10
sekcja J	5	5	5	4	3
sekcja K	2	3	3	5	5
sekcja L	27	31	32	31	31
sekcja M	19	20	24	24	27
sekcja N	11	12	10	9	11
sekcja O	7	7	7	7	7
sekcja P	19	21	20	20	20
sekcja Q	22	24	25	23	21
sekcja R	14	14	16	15	15
sekcja S i T	31	31	32	35	40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W latach 2020–2024 w Gminie Iłowo-Osada najwięcej podmiotów działało w sekcjach F (budownictwo) oraz G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych), co wskazuje na dominację działalności usługowo-budowlanej w strukturze gospodarczej Gminy.

W ostatnich latach szczególnie wyraźny wzrost liczby podmiotów odnotowano w sekcji F – z 77 do 97, co może być efektem rosnącego zapotrzebowania na usługi budowlane i remontowe. Niewielki, ale zauważalny przyrost wystąpił także w sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) oraz S i T (pozostała działalność usługowa), co może świadczyć o stopniowej dywersyfikacji lokalnej gospodarki.
Z kolei liczba podmiotów w przetwórstwie przemysłowym (sekcja C) oraz transporcie i gospodarce magazynowej (sekcja H) utrzymuje się na stabilnym poziomie, natomiast w niektórych działach – jak informacja i komunikacja (sekcja J) – odnotowano spadek. Brak podmiotów w sekcji D (energia elektryczna, gaz i ciepło) od 2024 roku wskazuje na brak aktywności w tym obszarze.

W następnej tabeli przedstawiono strukturę podmiotów gospodarczych w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 według głównych rodzajów działalności zgodnie z klasyfikacją PKD 2007.

Tabela 28 Podział podmiotów gospodarczych według rodzajów działalności PKD 2007 w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

Liczba przedsiębiorstw wg rodzajów działalności PKD 2007	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	**419**	**442**	**443**	**449**	**463**
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	20	23	24	22	22
przemysł i budownictwo	126	130	128	134	143
pozostała działalność	273	289	291	293	298

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W strukturze działalności gospodarczej Gminy Iłowo-Osada w latach 2020–2024 dominują podmioty zaliczane do kategorii „pozostała działalność", obejmujące głównie handel i usługi, których liczba wzrosła z 273 do 298. Wzrost odnotowano również w sektorze przemysłu i budownictwa (z 126 do 143 podmiotów), co wskazuje na rozwój działalności inwestycyjnej i produkcyjnej w Gminie. Z kolei liczba podmiotów z sektora rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa stopniowo się zmniejsza w relacji do innych branż.

RYNEK PRACY

Rynek pracy stanowi jeden z kluczowych elementów gospodarki, odzwierciedlając zarówno ogólny poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego, jak

i możliwości aktywizacji zawodowej mieszkańców. Jego kondycja wpływa bezpośrednio na sytuację dochodową ludności, tempo rozwoju lokalnego oraz jakość życia. Analiza obejmuje podstawowe wskaźniki zatrudnienia i bezrobocia, ze szczególnym uwzględnieniem struktury płci i wieku osób pracujących w gospodarce narodowej.

W kolejnej tabeli przedstawiono pracujących w gospodarce narodowej według płci i wieku w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024.

Tabela 29 Liczba pracujących w Gminie Iłowo-Osada w latach 2022-2024

	2022	2023	2024
liczba osób pracujących			
ogółem	**2 597**	**2 598**	**2 560**
mężczyźni	1 427	1 422	1 397
kobiety	1 170	1 176	1 163
średnia wieku osób pracujących			
ogółem	**41,7**	**41,7**	**42,0**
mężczyźni	41,7	41,7	41,9
kobiety	41,6	41,7	42,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 07.11.2025)

Dane pokazują niewielki spadek liczby zatrudnionych w 2024 roku w porównaniu z poprzednimi latami — z 2 597 osób w 2022 roku do 2 560 w 2024 roku. Wśród zatrudnionych mężczyzn obserwujemy stopniowy spadek z 1 427 do 1 397 osób, natomiast liczba pracujących kobiet waha się nieznacznie, od 1 170 w 2022 roku do 1 163 w 2024 roku. Średni wiek osób pracujących utrzymuje się na stabilnym poziomie około 42 lat, co świadczy o dojrzałej strukturze wiekowej lokalnej siły roboczej i umiarkowanym napływie młodszych pracowników.

Podsumowując, w okresie 2022–2024 zauważalny jest niewielki spadek liczby osób aktywnych zawodowo w Gminie, jednak ze względu na krótki czas analizy trudno jednoznacznie określić długoterminowe trendy na lokalnym rynku pracy.

Zgodnie *z „*Raportem o stanie Gminy Iłowo-Osada za rok 2024” lokalny rynek pracy charakteryzuje się ograniczoną dynamiką oraz typowymi dla obszarów wiejskich problemami strukturalnymi. Wysoki, sięgający 56,3% udział osób długotrwale bezrobotnych (166 osób) wskazuje na utrwalone trudności w powrocie na rynek pracy. Zjawisko to ma swoje źródło przede wszystkim w strukturze gospodarczej Gminy, opartej głównie na rolnictwie i mikroprzedsiębiorstwach, które

rzadko tworzą nowe miejsca zatrudnienia. Dodatkowo niskie kwalifikacje zawodowe części mieszkańców, ograniczona mobilność przestrzenna oraz słaba dostępność transportu publicznego utrudniają podejmowanie pracy w większych ośrodkach. Problem potęguje również sezonowy charakter zatrudnienia oraz migracja młodych osób do miast lub za granicę, co prowadzi do starzenia się lokalnej populacji zawodowej. W efekcie bezrobocie na obszarach wiejskich Gminy ma charakter długotrwały i trudny do przezwyciężenia, a jego skala i przyczyny pozostają zbieżne z trendami obserwowanymi w całym powiecie działdowskim.

Analiza SWOT Sfery Gospodarczej

Analiza SWOT pozwala zidentyfikować kluczowe mocne i słabe strony lokalnej gospodarki oraz szanse i zagrożenia wynikające z otoczenia ekonomicznego, społecznego i infrastrukturalnego. Dzięki temu możliwe jest lepsze planowanie rozwoju inwestycji, przedsiębiorczości i rynku pracy w gminie.

W tabeli zaprezentowano analizę SWOT sfery gospodarczej Gminy Iłowo-Osada.

Tabela 30 Analiza SWOT Sfery Gospodarczej

Analiza SWOT	
mocne strony	**słabe strony**
• wzrost liczby podmiotów gospodarczych, szczególnie mikroprzedsiębiorstw • rozwój sektora budowlanego i usługowego • obecność dużego zakładu pracy stabilizującego lokalny rynek zatrudnienia • zróżnicowana struktura branżowa z rosnącym udziałem usług specjalistycznych	• niewielki udział małych i średnich przedsiębiorstw • ograniczona liczba firm w sektorach innowacyjnych i technologicznych • zależność lokalnej gospodarki od kilku dominujących branż • ograniczone możliwości inwestycyjne w obszarze energii i nowoczesnych technologii
szanse	**zagrożenia**
• wykorzystanie funduszy unijnych i krajowych na rozwój lokalnej przedsiębiorczości • wzrost zapotrzebowania na usługi budowlane i remontowe • rozwój współpracy między samorządem a lokalnym biznesem • możliwość tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze usług i rzemiosła	• odpływ młodych i wykwalifikowanych mieszkańców do większych ośrodków • wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych • wrażliwość mikroprzedsiębiorstw na wahania koniunktury gospodarczej • ograniczona atrakcyjność inwestycyjna w porównaniu z większymi miastami regionu

Źródło: Opracowanie własne

SFERA PRZESTRZENNA

Rozdział dotyczący sfery przestrzennej przedstawia uwarunkowania geograficzne, administracyjne i przestrzenne Gminy, analizuje zagospodarowanie terenu, infrastrukturę techniczną oraz system transportowy. Celem jest pokazanie potencjału rozwojowego Gminy, planistycznych ograniczeń i możliwości wykorzystania przestrzeni w sposób zrównoważony, zarówno dla inwestycji gospodarczych, jak i potrzeb mieszkańców.

POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE

Położenie administracyjne i geograficzne stanowi istotny element charakterystyki Gminy, określający jej miejsce w strukturze terytorialnej kraju oraz uwarunkowania przestrzenne wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy. Obejmuje ono opis lokalizacji, granic administracyjnych, sąsiedztwa z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, które mają znaczenie dla funkcjonowania i kierunków rozwoju Gminy.

Gmina Iłowo-Osada jest Gminą wiejską położoną w południowej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie działdowskim. Graniczy z gminami:

- Działdowo (powiat działdowski),
- Kozłowo (powiat nidzicki),
- Janowiec Kościelny (powiat nidzicki),

oraz z gminami województwa mazowieckiego:

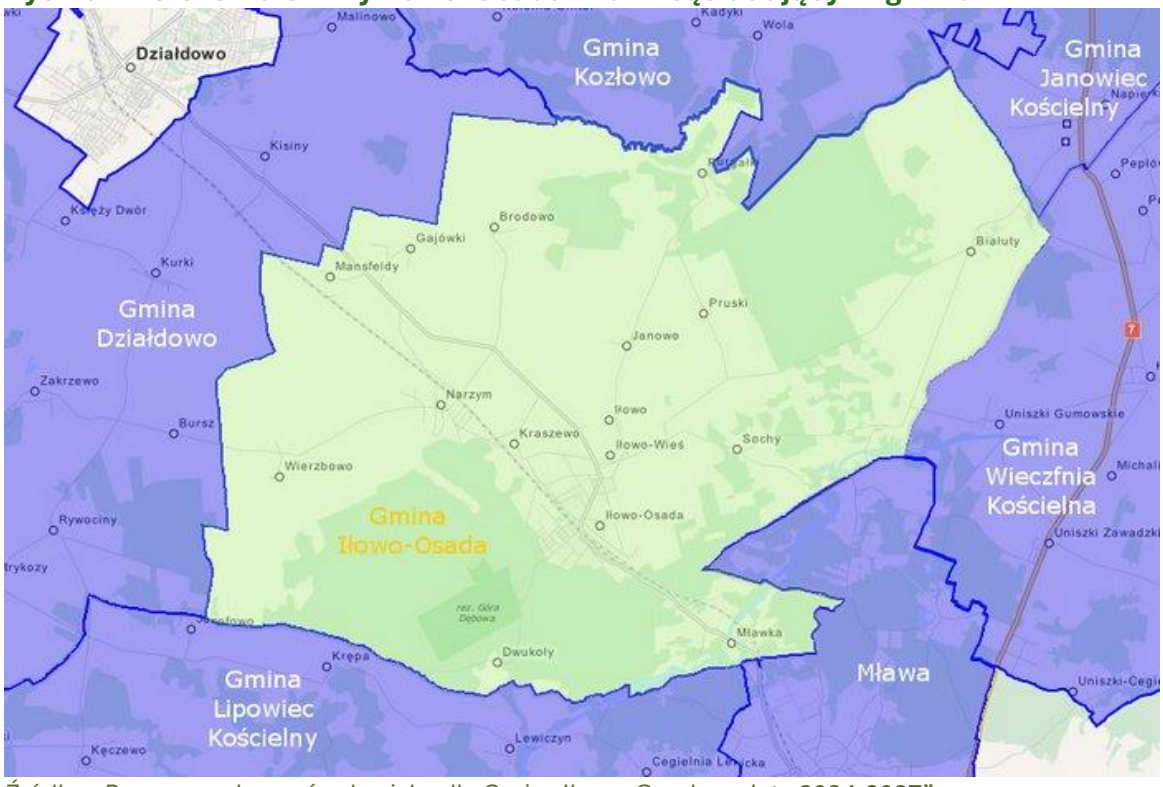
- Mława (powiat mławski),
- Wieczfnia Kościelna (powiat mławski),
- Lipowiec Kościelny (powiat mławski).

Siedzibą władz samorządowych i głównym ośrodkiem administracyjnym jest wieś Iłowo-Osada, zlokalizowana w południowej części Gminy. Pod względem administracyjnym Gmina obejmuje obszar o powierzchni 10 377 ha, co stanowi 0,03% powierzchni kraju, 0,43% powierzchni województwa warmińsko-mazurskiego oraz 10,88% powierzchni powiatu działdowskiego.

Do jednostek pomocniczych Gminy Iłowo-Osada zaliczają się sołectwa, które stanowią podstawowy szczebel samorządu lokalnego i umożliwiają mieszkańcom

bezpośrednie uczestnictwo w życiu publicznym. Na terenie Gminy funkcjonują następujące **sołectwa**: **Białuty, Brodowo, Dźwierznia, Gajówki, Iłowo-Osada, Iłowo-Wieś, Janowo, Kraszewo, Mansfeldy, Mławka, Narzym, Pruski, Purgałki, Sochy** i **Wierzbowo**. Sołectwa pełnią ważną rolę w zarządzaniu lokalnymi sprawami – reprezentują mieszkańców, wspierają komunikację między społecznością a władzami Gminy, a także inicjują działania na rzecz rozwoju i integracji lokalnej. Dzięki nim możliwe jest skuteczniejsze rozpoznawanie potrzeb mieszkańców oraz kształtowanie polityki gminnej w oparciu o realne oczekiwania społeczności wiejskich.

Rycina 1 Położenie Gminy Iłowo-Osada wraz z sąsiadującymi gminami

Źródło: „Program ochrony środowiska dla Gminy Iłowo-Osada na lata 2024-2027”

UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE

Przestrzeń gminy stanowi podstawowy zasób, który warunkuje możliwości rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego. Analiza uwarunkowań przestrzennych pozwala określić mocne i słabe strony obecnego zagospodarowania oraz zidentyfikować obszary o potencjale rozwojowym i te wymagające działań naprawczych. W niniejszej części przedstawiono analizę struktury przestrzennej Gminy Iłowo-Osada, w tym układu osadniczego, istniejących form zagospodarowania oraz terenów przeznaczonych pod inwestycje.

Ład przestrzenny

W czerwcu 2025 r. Gmina Iłowo-Osada przystąpiła do sporządzenia planu ogólnego, stanowiącego kluczowe narzędzie kształtowania ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju lokalnego. Zgodnie z Obwieszczeniem Wójta Gminy z dnia 12 czerwca 2025 r., proces ten realizowany jest na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130, 1907, 1940, z 2025 r. poz. 527, 680) oraz ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1112, 1881, 1940). W ramach opracowania prowadzone jest również postępowanie dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, co umożliwia uwzględnienie uwarunkowań przyrodniczych, społecznych i gospodarczych w przyszłych decyzjach planistycznych.

Istotnym elementem tego procesu był udział społeczeństwa, który zapewnił mieszkańcom możliwość składania wniosków i uwag do projektu planu do dnia 4 lipca 2025 r. Tego rodzaju partycypacja społeczna wzmacnia transparentność procedur planistycznych oraz sprzyja budowaniu ładu przestrzennego opartego na dialogu między władzami samorządowymi a społecznością lokalną.

Równolegle w 2025 r. opracowano projekt zintegrowanego planu inwestycyjnego dotyczącego budowy elektrowni słonecznych w miejscowościach Sochy i Białuty, obejmującego obszar 88,25 ha. Inwestycja ta stanowi przykład działań zgodnych z zasadami ładu przestrzennego, łączącego rozwój gospodarczy z ochroną środowiska poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE).

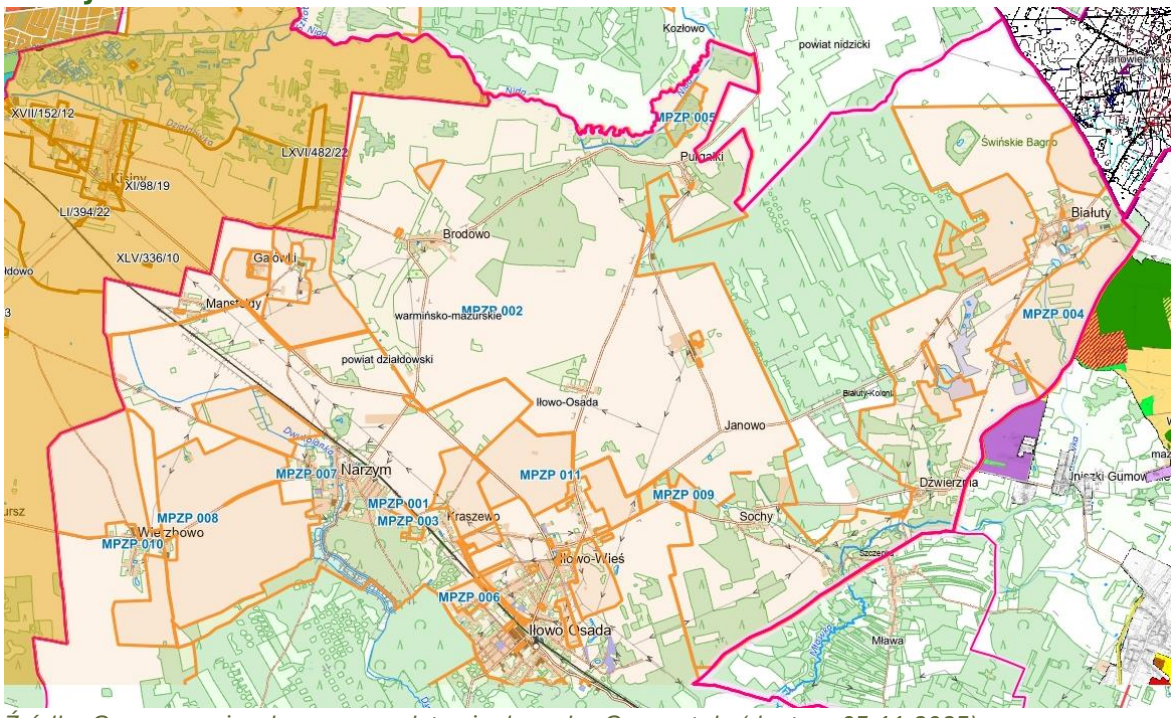
Opracowano projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Iłowo-Osada obejmujące obszary geodezyjne: Iłowo-Osada w rejonie ul. Leśnej, Mansfeldy-Gajówki wraz z częścią Iłowo-Osady oraz Wierzbowo, działka nr 15/1. Projekty określają przeznaczenie terenów, w tym lokalizację zabudowy usługowej i infrastruktury technicznej, oraz uwzględniają ochronę środowiska poprzez prognozy oddziaływania na środowisko.

Podjęte działania świadczą o dążeniu Gminy Iłowo-Osada do racjonalnego i harmonijnego gospodarowania przestrzenią, w sposób zapewniający spójność funkcjonalną, krajobrazową i środowiskową. Plan ogólny stanie się dokumentem

koordynującym przyszłe działania inwestycyjne i infrastrukturalne, tworząc trwałe podstawy do utrzymania i wzmacniania ładu przestrzennego na poziomie lokalnym.

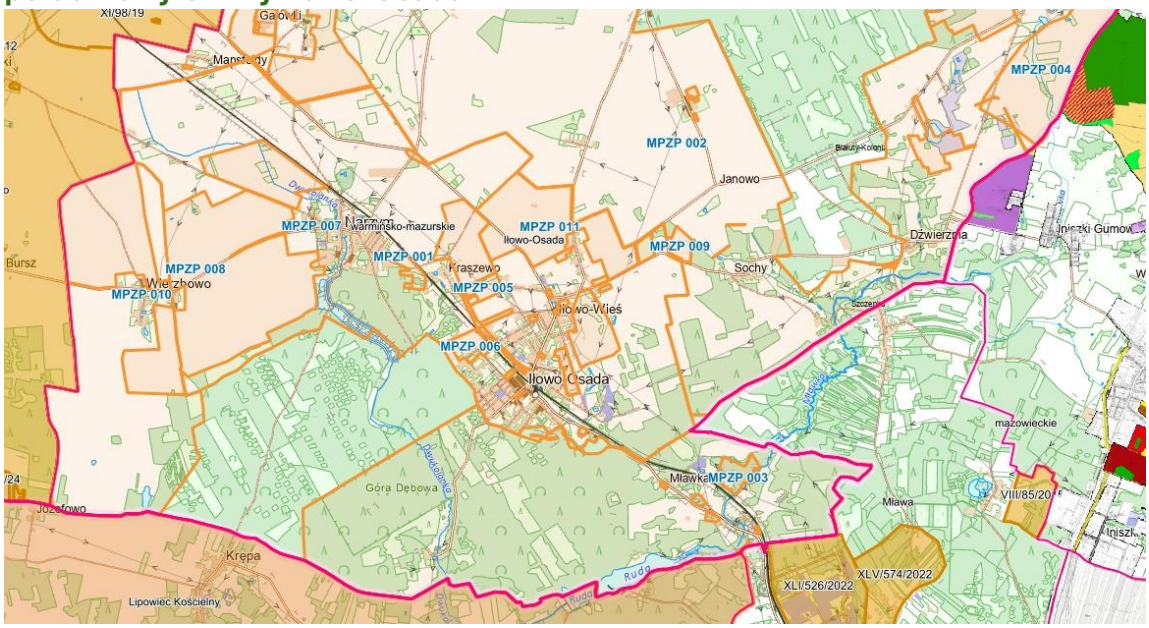
Na kolejnych dwóch rycinach przedstawiono miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP), odpowiednio dla obszarów: północnego i południowego Gminy Iłowo-Osada.

Rycina 2 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – obszar północny Gminy Iłowo-Osada

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Geoportalu (dostęp: 05.11.2025),
MPZP – miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, kolorami: pomarańczowym zaznaczono granice MPZP, różowy – granice Gminy

Rycina 3 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – obszar południowy Gminy Iłowo-Osada

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Geoportalu (dostęp: 05.11.2025), MPZP – miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, kolorami: pomarańczowym zaznaczono granice MPZP, różowym – granice Gminy

Grunty

Gospodarka gruntami stanowi jeden z kluczowych elementów sfery przestrzennej. Struktura własności i sposób użytkowania terenów wpływają na możliwości rozwoju przestrzennego, inwestycyjnego oraz rolniczego, a także na kształtowanie ładu przestrzennego i ochronę środowiska. Analiza zasobów gruntowych pozwala określić kierunki wykorzystania przestrzeni oraz potencjał Gminy w zakresie dalszego rozwoju.

Zasoby gruntowe Gminy Iłowo-Osada stanowią istotny element jej struktury przestrzennej i wpływają na możliwości rozwoju gospodarczego, rolniczego oraz inwestycyjnego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2024 r. grunty będące własnością Gminy zajmują łączną powierzchnię **235,54 ha**, w tym:

- **tereny komunikacyjne (drogi) – 154,17 ha**,
- **użytki rolne - 40,62 ha**,
- **tereny zurbanizowane – 18,16 ha**,
- **lasy - 4,34 ha**,
- **pozostałe grunty – 18,25 ha**.

Struktura użytkowania gruntów w Gminie Iłowo-Osada charakteryzuje się dominującym udziałem terenów komunikacyjnych, co wynika z rozbudowanej sieci

dróg lokalnych. Znaczący udział użytków rolnych potwierdza utrzymanie rolniczego profilu przestrzeni, natomiast mniejszy udział terenów zurbanizowanych i leśnych wskazuje na przeważający wiejski charakter Gminy. Układ ten odzwierciedla tradycyjny sposób zagospodarowania przestrzeni z dominacją funkcji rolniczej i infrastrukturalnej.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

W niniejszym fragmencie przedstawiono stan i dostępność sieci technicznych, dróg, transportu oraz systemów gospodarki odpadami w Gminie, oceniając ich jakość i przydatność dla mieszkańców oraz inwestorów.

Zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153, 1436) oraz ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1145, 1222, 1717, 1881; z 2025 r. poz. 1077, 1080), do infrastruktury technicznej gminy zalicza się m.in. drogi oraz sieci: wodociągową, kanalizacyjną, gazową, ciepłowniczą, elektroenergetyczną i telekomunikacyjną.

Infrastruktura wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa

Infrastruktura techniczna stanowi istotny element wyposażenia przestrzeni gminnej, zapewniając podstawowe warunki dla funkcjonowania mieszkańców oraz prowadzenia działalności gospodarczej. Obejmuje ona systemy i urządzenia związane z zaopatrzeniem w wodę, odprowadzaniem ścieków oraz dystrybucją gazu. Ich istnienie i rozwój mają znaczenie dla kształtowania ładu przestrzennego, poprawy jakości życia oraz wspierania zrównoważonego rozwoju obszaru Gminy.

W Gminie Iłowo-Osada obsługę infrastruktury wodociągowej oraz zapewnienie dostaw wody mieszkańcom realizuje **Zakład Gospodarki Komunalnej** w Iłowie-Osadzie. Jednostka ta zajmuje się poborem, uzdatnianiem i dystrybucją wody, dbając o jej jakość i bezpieczeństwo dla odbiorców.

W tabeli poniżej zobrazowano odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024, z odniesieniem do powiatu, województwa i kraju.

Tabela 31 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w Gminie Iłowo-Osada i w odniesieniu do powiatu, województwa i Polski w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
wodociągi [%]					
Gmina Iłowo-Osada	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
powiat działdowski	93,4	93,4	93,5	93,5	93,5
województwo warmińsko-mazurskie	95,1	95,2	95,3	95,3	95,3
Polska	92,2	92,4	92,5	92,6	92,7
kanalizacja [%]					
Gmina Iłowo-Osada	**75,7**	**75,7**	**75,7**	**75,7**	**75,9**
powiat działdowski	66,5	66,7	67,0	67,2	67,3
województwo warmińsko-mazurskie	75,2	75,4	75,6	75,9	76,0
Polska	71,6	71,9	72,3	72,6	72,9
gaz [%]					
Gmina Iłowo-Osada	**41,6**	**45,2**	**46,1**	**48,1**	**49,7**
powiat działdowski	49,3	49,5	49,7	50,9	51,1
województwo warmińsko-mazurskie	43,3	43,6	43,3	43,6	44,3
Polska	54,8	55,6	55,9	56,3	56,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

Gmina Iłowo-Osada osiągnęła pełne pokrycie wodociągowe (100%) w analizowanym okresie, co plasuje ją wyraźnie powyżej średnich dla powiatu, województwa i kraju. Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji wynosi ok. 76%, co jest nieco wyżej niż średnia wojewódzka i krajowa, ale wciąż wskazuje na potencjał do dalszego rozwoju sieci kanalizacyjnej. Natomiast dostęp do gazu systematycznie wzrasta – z 41,6% w 2020 r. do 49,7% w 2024 r. – choć nadal pozostaje poniżej średniej krajowej (ok. 56%) i powiatowej (ok. 51%) oraz powyżej średniej wojewódzkiej, co sugeruje potrzebę rozbudowy infrastruktury gazowej, zwłaszcza w mniej zurbanizowanych obszarach Gminy. Infrastruktura wodociągowa jest dobrze rozwinięta, kanalizacja wymaga dalszej modernizacji, a gaz jest obszarem do inwestycji.

W tabeli przedstawiono dane dotyczące infrastruktury ściekowej poza siecią kanalizacyjną w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 w zestawieniu z powiatem, województwem i krajem.

Tabela 32 Infrastruktura ściekowa poza siecią kanalizacyjną w Gminie Iłowo-Osada oraz w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
oczyszczalnie przydomowe					
Gmina Iłowo-Osada	**1**	**1**	**20**	**26**	**29**
powiat działdowski	244	350	402	421	493
województwo warmińsko-mazurskie	9 145	10 117	11 002	13 271	16 091
Polska	295 524	317 034	343 983	409 888	477 292
zbiorniki bezodpływowe					
Gmina Iłowo-Osada	**322**	**322**	**322**	**329**	**330**
powiat działdowski	3 792	3 917	3 763	3 685	3 985
województwo warmińsko-mazurskie	50 445	52 801	53 814	53 795	56 434
Polska	2 130 749	2 123 068	2 118 144	2 086 584	2 104 017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 29.10.2025)

W Gminie Iłowo-Osada liczba przydomowych oczyszczalni ścieków dynamicznie wzrosła w latach 2020–2024 (z 1 do 29), co świadczy o rosnącym wykorzystaniu indywidualnych systemów oczyszczania tam, gdzie brak jest sieci kanalizacyjnej. Liczba zbiorników bezodpływowych pozostaje stosunkowo stabilna (ok. 330), co wskazuje na utrzymywanie tradycyjnych rozwiązań w części zabudowy. W porównaniu do powiatu, województwa i kraju, skala stosowania przydomowych oczyszczalni jest niewielka, co wynika z mniejszej liczby mieszkańców i rozproszonej zabudowy. Zebrane dane pozwalają stwierdzić, że Gmina stopniowo dostosowuje się do potrzeb sanitarno-środowiskowych, choć utrzymuje się potrzeba rozbudowy sieci kanalizacyjnej.

Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami stanowi istotny element polityki środowiskowej gminy, wpływający zarówno na jakość życia mieszkańców, jak i stan środowiska naturalnego. W tej części Diagnozy przedstawiono dane dotyczące sposobu gospodarowania odpadami komunalnymi w Gminie Iłowo-Osada, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu selektywnej zbiórki odpadów.

W tabeli przedstawiono informacje dotyczące selektywnej zbiórki odpadów w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024 w porównaniu do danych powiatu, województwa i kraju.

Tabela 33 Selektywna zbiórka odpadów w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem [%]					
Gmina Iłowo-Osada	**60,4**	**60,5**	**53,2**	**60,5**	**59,6**
powiat działdowski	54,0	54,2	51,2	53,7	53,6
województwo warmińsko-mazurskie	30,6	37,1	38,0	39,2	41,2
Polska	37,9	39,8	39,9	40,7	42,0
papier i tektura, metale, szkło i tworzywa sztuczne [%]					
Gmina Iłowo-Osada	**19,9**	**20,1**	**20,2**	**13,7**	**14,5**
powiat działdowski	18,2	17,9	18,4	16,5	16,2
województwo warmińsko-mazurskie	13,4	16,1	17,2	17,0	17,9
Polska	13,2	13,6	14,1	14,0	14,2
biodegradowalne [%]					
Gmina Iłowo-Osada	**34,4**	**35,0**	**30,0**	**27,6**	**27,6**
powiat działdowski	19,6	20,6	19,7	19,1	20,5
województwo warmińsko-mazurskie	8,6	10,4	11,4	11,9	13,0
Polska	12,3	13,5	14,3	15,2	15,8
z gospodarstw domowych					
Gmina Iłowo-Osada	**71,1**	**70,1**	**61,3**	**67,4**	**66,3**
powiat działdowski	56,8	57,1	54,7	57,5	57,3
województwo warmińsko-mazurskie	33,7	40,1	40,7	42,3	44,4
Polska	40,8	42,9	42,9	43,5	44,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

Gmina Iłowo-Osada utrzymuje stosunkowo wysoki poziom selektywnej zbiórki odpadów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju, ze szczególnym udziałem odpadów biodegradowalnych i z gospodarstw domowych. Wahania w latach 2022–2024, zwłaszcza spadek udziału papieru, metali, szkła i tworzyw sztucznych, mogą wskazywać na trudności w utrzymaniu stabilnego systemu segregacji lub zmianę struktury wytwarzanych odpadów. Ogólnie dane świadczą o stosunkowo wysokiej świadomości ekologicznej mieszkańców i dobrej organizacji selektywnej zbiórki, z możliwością dalszej poprawy w zakresie odpadów recyklingowych.

TRANSPORT I KOMUNIKACJA

W tej części omówiony zostanie stan i charakterystyka infrastruktury transportowej na terenie Gminy, w tym sieć dróg wraz z ich jakością i dostępnością. Do zadań własnych Gminy należy zarządzanie infrastrukturą drogową, w tym przede wszystkim drogami gminnymi. Obejmuje to realizację prac związanych z budową, modernizacją i utrzymaniem dróg, a także ich zimowym utrzymaniem oraz finansowaniem oświetlenia ulicznego.

Sieć dróg w Gminie Iłowo-Osada

Sieć drogowa stanowi kluczowy element infrastruktury technicznej Gminy Iłowo-Osada, wpływając na dostępność komunikacyjną, mobilność mieszkańców oraz rozwój społeczno-gospodarczy. Utrzymanie i modernizacja dróg, w tym rozwój infrastruktury rowerowej, mają istotne znaczenie dla poprawy jakości życia i bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Przez teren Gminy nie przebiegają drogi krajowe, przebiega natomiast **droga wojewódzka nr 544**, łącząca Brodnicę z Ostrołęką. Ponadto, przez Gminę Iłowo-Osada przebiega **sześć dróg powiatowych**, wszystkie to drogi utwardzone. Informacje na temat poszczególnych dróg powiatowych zebrano w kolejnej tabeli.

Tabela 34 Drogi powiatowe w Gminie Iłowo-Osada

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi/ulica	Długość
1	1304N	dr.woj.544.-Jabłonowo-Niechłonin-Zakrzewo- Narzym-Wola	12632
2	1554N	dr.woj.544 Iłowo Osada-Białuty-gr. powiatu /Napierki/	9248
3	1556N	dr.1554 N Sochy-gr.wojew. /Uniszki/ 0	4925
4	1591N	dr. 1304 N Janowo-Iłowo Osada /dr. 1554 N/	5428
5	1593N	dr. 1591N Pruski – dr. nr. 1554 N	2722
6	1595N	dr.woj.544 Iłowo Osada-Dwukoły	2976

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z „Programu ochrony środowiska dla Gminy Iłowo-Osada na lata 2024-2027”

Na terenie Gminy Iłowo-Osada znajduje się również **214 dróg gminnych**. Obejmują one zarówno ulice zlokalizowane w miejscowości Iłowo-Osada, jak i drogi łączące mniejsze wsie i części miejscowości.

Do wszystkich miejscowości prowadzą drogi o nawierzchni bitumicznej. Miejscowości **Iłowo-Osada** i **Narzym** położone są przy szlaku kolejowym **Warszawa – Działdowo – Gdańsk**.

W tabeli ukazano długość i strukturę dróg gminnych według typu nawierzchni w latach 2020–2024.

Tabela 35 Drogi gminne według typu nawierzchni w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
drogi gminne według typu nawierzchni [km]					
ogółem	**-**	**-**	**95,6**	**94,1**	**95,6**
o nawierzchni twardej	-	-	37,0	36,2	37,8
o nawierzchni twardej ulepszonej	-	-	37,0	36,2	37,8
o nawierzchni gruntowej	-	-	58,6	57,9	57,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W latach 2022–2024 długość dróg gminnych w Gminie Iłowo-Osada utrzymywała się na stabilnym poziomie około 95 km, z czego blisko 40% stanowiły drogi o nawierzchni twardej ulepszonej. Udział dróg gruntowych pozostaje wysoki, co wskazuje na potrzebę dalszej modernizacji sieci.

Drogi rowerowe

Drogi dla rowerów stanowią ważny element zrównoważonego systemu transportowego. Ich rozwój przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa ruchu, zwiększenia mobilności mieszkańców oraz promocji alternatywnych form przemieszczania się.

W tabeli zebrano dane dotyczące dróg dla rowerów w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020–2024.

Tabela 36 Drogi dla rowerów w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
drogi dla rowerów [km]					
drogi dla rowerów ogółem, w tym:	0,5	1,3	1,3	1,3	1,3
będące pod zarządem Gminy	**0,0**	**0,8**	**0,8**	**0,8**	**0,8**
będące pod zarządem urzędu marszałkowskiego	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL (dostęp: 30.10.2025)

W zakresie infrastruktury rowerowej zauważalny był wzrost długości ścieżek w 2021 roku, po którym długość dróg dla rowerów pozostała na niezmienionym poziomie 1,3 km, z czego większość znajduje się pod zarządem Gminy. Dane te wskazują na ograniczony rozwój infrastruktury rowerowej, przy wciąż istniejących możliwościach jej rozbudowy i poprawy jakości.

Ponadto, Gmina Iłowo-Osada rozwija infrastrukturę rowerową, dążąc do poprawy dostępności terenów rekreacyjnych oraz zapewnienia mieszkańcom i odwiedzającym bezpiecznych, komfortowych warunków do aktywnego wypoczynku. W planach inwestycyjnych uwzględnia się budowę nowych ścieżek rowerowych wzdłuż głównych dróg gminnych i w rejonach atrakcyjnych turystycznie, a także tworzenie połączeń z trasami w sąsiednich gminach. Działania te mają na celu integrację lokalnej sieci rowerowej z regionalnymi szlakami, co sprzyja rozwojowi turystyki i zrównoważonej mobilności.

INTERNET I E-USŁUGI

Dostęp do nowoczesnych usług telekomunikacyjnych, w tym szerokopasmowego Internetu, stanowi istotny element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. W niniejszej części przedstawiono stan infrastruktury internetowej na obszarze Gminy Iłowo-Osada, poziom jej dostępności oraz realizowane i planowane inwestycje mające na celu poprawę jakości połączeń i ograniczenie obszarów pozbawionych zasięgu sieci szerokopasmowej.

Gmina Iłowo-Osada została w znacznym stopniu objęta siecią światłowodową, co umożliwia mieszkańcom korzystanie z ultraszybkiego Internetu o przepustowości do 1 Gb/s, bez limitu danych. Nowoczesna infrastruktura

światłowodowa doprowadzona jest do granic działek, obejmując zarówno miejscowość Iłowo-Osada, jak i okoliczne miejscowości, w tym Białuty, Narzym, Kraszewo, Iłowo-Wieś oraz Mławkę. Z oferty mogą korzystać zarówno gospodarstwa domowe, jak i przedsiębiorcy prowadzący działalność na terenie Gminy.

Z raportu „Polska w zasięgu stacjonarnego dostępu do Internetu, III kwartał 2025, województwo warmińsko-mazurskie" wynika, że na terenie Gminy Iłowo-Osada znajdują się 1 832 punkty adresowe. W zasięgu stacjonarnego dostępu do usług szerokopasmowych znajdowało się 1 577 punktów adresowych, co stanowi około 86% wszystkich lokalizacji. Pomimo znacznego pokrycia, na obszarze Gminy występują 741 tzw. białe plamy NGA, z czego 255 punktów pozostaje całkowicie poza zasięgiem sieci szerokopasmowej. W analizowanym okresie (od stycznia 2023 r. do września 2025 r.) mieszkańcy zgłosili 60 zapotrzebowań na dostęp do Internetu oraz 3 weryfikacje danych w systemie.

Na terenie Gminy działalność prowadzi kilkunastu przedsiębiorców telekomunikacyjnych, w tym m.in. Orange Polska S.A., Netia S.A., Nexera Sp. z o.o., Vectra S.A., T-Mobile Polska S.A. oraz lokalni dostawcy tacy jak EASYNET.PL Sp. z o.o. i INM Sp. z o.o. Dominującym medium przesyłowym jest światłowód, który obejmuje 78,6% zasięgów, natomiast sieci radiowe (FWA) stanowią około 13%, a sieci miedziane – nieco ponad 8%.

Pod względem przepustowości, większość punktów adresowych (ponad 67%) ma dostęp do łączy o prędkości do 1 000 Mb/s, co świadczy o relatywnie dobrym poziomie rozwoju infrastruktury szerokopasmowej w gminie. Jednocześnie utrzymują się lokalne obszary o niskiej jakości połączenia lub całkowitym braku dostępu.

W Gminie realizowane są również inwestycje mające na celu poprawę dostępności Internetu. Zgłoszono plany objęcia zasięgiem 56 punktów adresowych w ramach inwestycji komercyjnych oraz 84 punktów w ramach projektu finansowanego ze środków publicznych (Program KPO, projekt nr KPOD.05.02-IW.06-0038/25, beneficjent – EASYNET.PL Sp. z o.o.). Działania te przyczynią się do dalszej rozbudowy sieci światłowodowej i ograniczenia liczby białych plam na obszarze Gminy.

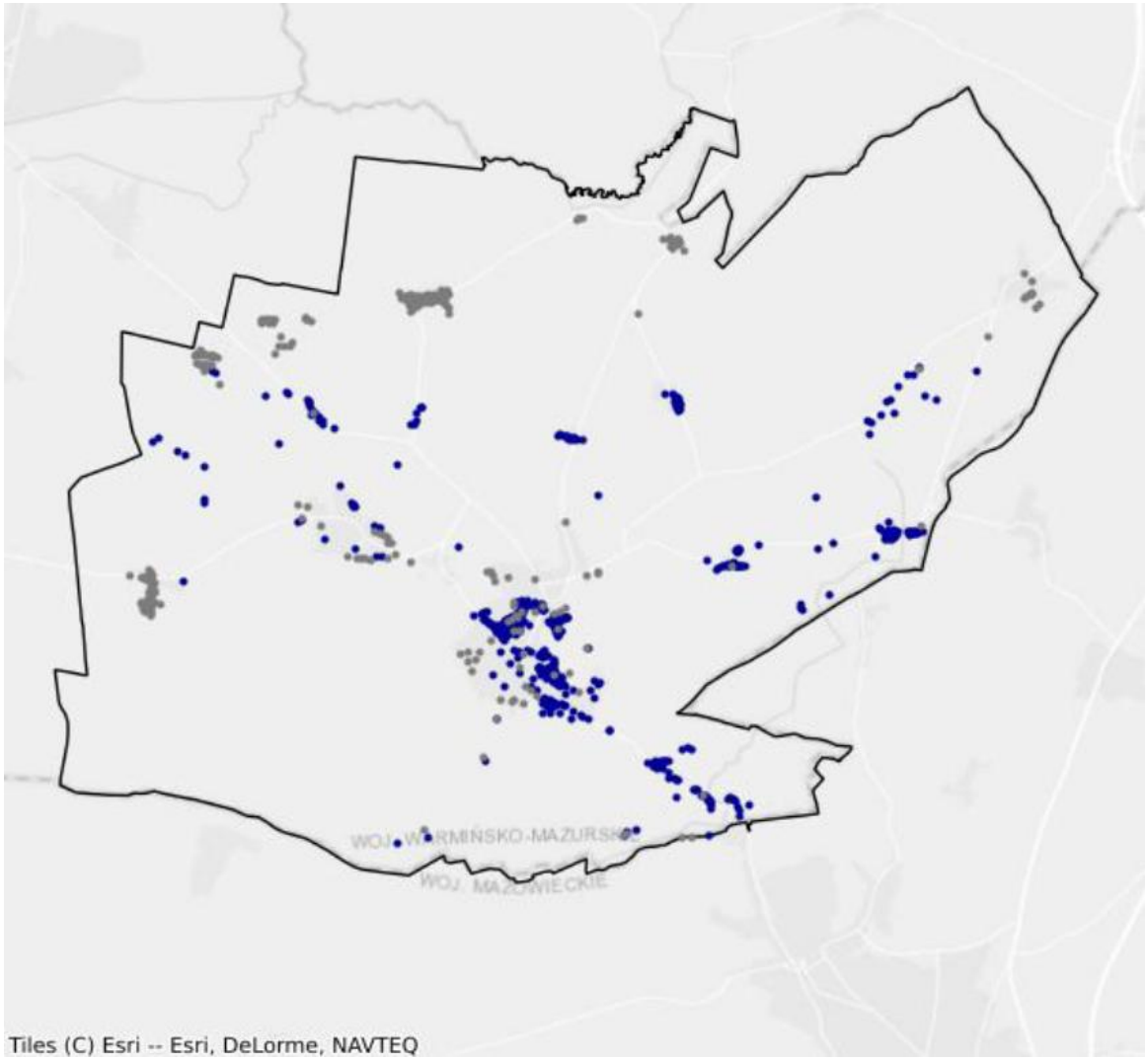
W celu przeciwdziałania zjawisku wykluczenia cyfrowego Gmina Iłowo-Osada podejmuje działania zwiększające dostępność usług cyfrowych oraz rozwijające

kompetencje mieszkańców. Dostęp do komputerów z Internetem zapewniony jest m.in. w Gminnej Bibliotece Publicznej w Iłowie-Osadzie oraz w świetlicach wiejskich wyposażonych w stanowiska komputerowe. Biblioteka gminna udostępnia ponadto bezpłatnie sprzęt komputerowy oraz skaner, wspierając mieszkańców w nauce, pracy zdalnej i poszukiwaniu informacji.

Chociaż biblioteka nie prowadzi jeszcze elektronicznej czytelni ani wypożyczalni e-booków, Gmina rozwija ofertę edukacyjną i inwestuje w nowoczesne technologie, które mają ułatwić mieszkańcom korzystanie z zasobów cyfrowych. Prowadzone projekty infrastrukturalne oraz inicjatywy edukacyjne przyczyniają się do dalszego ograniczania barier w dostępie do Internetu i wzmacniania kompetencji cyfrowych społeczności lokalnej.

Na rycinie przedstawiona została mapa Gminy Iłowo-Osada z zaznaczonymi białymi plamami NGA.

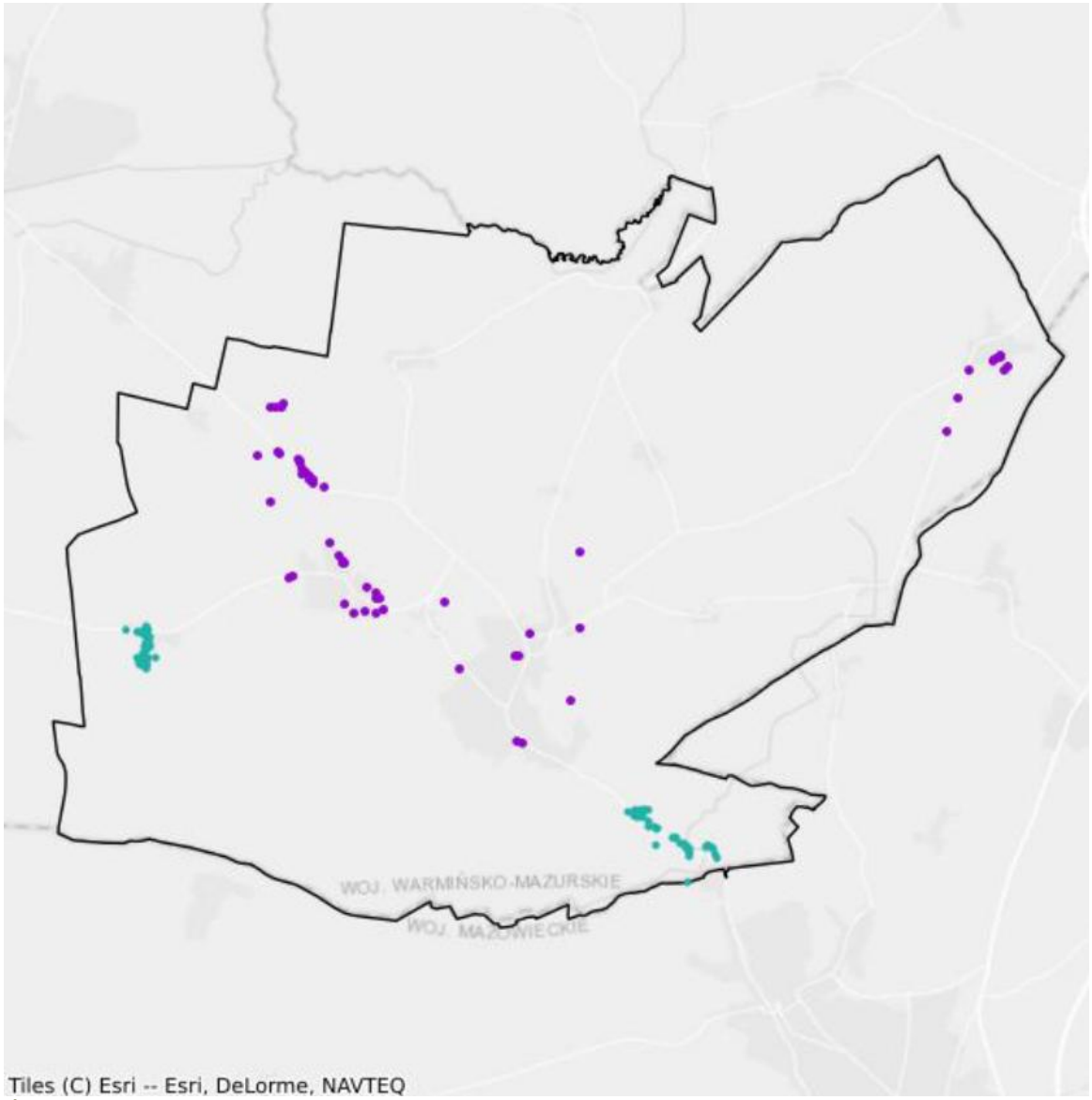
Rycina 4 Mapa Gminy Iłowo-Osada z zaznaczonymi białymi plamami NGA w 2025 roku

Źródło: Raport „Polska w zasięgu stacjonarnego dostępu do Internetu, III kwartał 2025, województwo warmińsko-mazurskie", kolorami zaznaczono odpowiednio: szarym – białe plamy, fioletowym – w zasięgu poniżej 100 Mb/s

Na następnej rycinie przedstawiona została mapa Gminy Iłowo-Osada z planami inwestycyjnymi realizowanymi ze środków prywatnych oraz publicznych.

Rycina 5 Mapa Gminy Iłowo-Osada z planami inwestycyjnymi, III kwartał 20205 roku

Źródło: Raport „Polska w zasięgu stacjonarnego dostępu do Internetu, III kwartał 2025, województwo warmińsko-mazurskie", kolorami: fioletowym - zaznaczono plany inwestycyjne realizowane ze środków prywatnych, zielonym – plany inwestycyjne realizowane ze środków publicznych

Analiza SWOT Sfery Przestrzennej

Analiza SWOT pozwala ocenić stan i potencjał infrastruktury Gminy, planowania przestrzennego oraz możliwości rozwoju terenów.

W następnej tabeli przedstawiono analizę SWOT odnoszącą się do sfery przestrzennej Gminy Iłowo-Osada.

Tabela 37 Analiza SWOT Sfery Przestrzennej

Analiza SWOT	
mocne strony	**słabe strony**
• dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna • wysoki poziom selektywnej zbiórki odpadów • rozwinięta sieć dróg lokalnych • prowadzone prace nad planem ogólnym i miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego • dostępność nowoczesnej infrastruktury światłowodowej	• wysoki udział dróg gruntowych wymagających modernizacji • ograniczony rozwój infrastruktury rowerowej • nierównomierne pokrycie siecią szerokopasmowego Internetu (białe plamy NGA)
szanse	**zagrożenia**
• realizacja inwestycji w odnawialne źródła energii (np. farmy fotowoltaiczne) • możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na modernizację dróg i infrastruktury • rozwój e-usług i kompetencji cyfrowych mieszkańców • integracja lokalnej sieci rowerowej z trasami regionalnymi	• degradacja dróg gruntowych w wyniku intensywnej eksploatacji • wysokie koszty utrzymania i modernizacji infrastruktury technicznej

Źródło: Opracowanie własne

SFERA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWA

W niniejszym rozdziale przedstawiono ocenę aktualnego stanu środowiska naturalnego Gminy oraz podejmowanych działań na rzecz jego ochrony. Skoncentrowano się na analizie kluczowych zasobów przyrodniczych, glebowych i wodnych, a także na inicjatywach wspierających zachowanie bioróżnorodności i przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu. Rozdział obejmuje również działania proekologiczne oraz inwestycje w infrastrukturę przyjazną środowisku, które mają na celu wspieranie zrównoważonego rozwoju oraz poprawę jakości życia mieszkańców.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Środowisko przyrodnicze Gminy Iłowo-Osada stanowi istotny element jej tożsamości i potencjału rozwojowego. Na jego charakter wpływa rzeźba terenu, obecność cennych przyrodniczo obszarów oraz mozaika ekosystemów rolniczych, leśnych i wodnych. W tej części przedstawiono główne komponenty środowiska naturalnego Gminy, które wspólnie kształtują lokalne uwarunkowania środowiskowe i wpływają na możliwości zagospodarowania przestrzennego.

Środowisko przyrodnicze Gminy Iłowo-Osada cechuje się dużym zróżnicowaniem krajobrazowym oraz znacznymi walorami przyrodniczo-kulturowymi. Obszar ten w całości położony jest w granicach **Zielonych Płuc Polski** – obszaru o wysokich standardach jakości środowiska i dużym znaczeniu przyrodniczym. Gmina włączona jest w system powiązań ekologicznych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym.

Uzupełnieniem walorów przyrodniczych są liczne pomniki przyrody, aleje drzew i ścieżki dydaktyczne, m.in. „Leśne Przedszkole” w leśnictwie Krajewo, służące edukacji ekologicznej i rekreacji. Środowisko naturalne Gminy urozmaicają także elementy dziedzictwa kulturowego i historycznego – zabytkowe układy wsi, obiekty sakralne, dwory i parki podworskie, a także miejsca pamięci i stanowiska archeologiczne, m.in. w miejscowości Narzym. Połączenie wartości przyrodniczych i kulturowych sprawia, że gmina Iłowo-Osada posiada znaczny potencjał turystyczny i edukacyjny, który stanowi ważny element jej tożsamości i rozwoju lokalnego.

JAKOŚĆ POWIETRZA

Stan jakości powietrza jest jednym z kluczowych elementów oceny środowiska przyrodniczego gminy, mającym bezpośredni wpływ na zdrowie mieszkańców oraz warunki życia. Jego monitoring pozwala na identyfikację obszarów problemowych oraz podejmowanie działań ograniczających emisję zanieczyszczeń, co sprzyja poprawie komfortu i bezpieczeństwa ekologicznego lokalnej społeczności.

Zgodnie z „Roczną oceną jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim, Raport wojewódzki za rok 2024", przygotowanym przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, jakość powietrza na terenie Gminy Iłowo-Osada w 2024 roku, kształtowała się na poziomie porównywalnym do średnich wartości w regionie warmińsko-mazurskim. Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM10 wyniosło około **17,8 µg/m^3**, natomiast stężenie pyłu PM2,5 – **10,3 µg/m^3**. Zanotowane wartości nie przekraczały dopuszczalnych norm jakości powietrza, jednak wskazują na obecność emisji związanej głównie z indywidualnym ogrzewaniem budynków oraz ruchem samochodowym. Średnioroczne stężenie benzo(a)pirenu (B(a)P) – związku o działaniu rakotwórczym – osiągnęło poziom **0,58 ng/m^3**, co mieści się poniżej poziomu dopuszczalnego (1 ng/m^3), ale potwierdza występowanie emisji pochodzących z tzw. niskiej emisji. Gmina Iłowo-Osada została ponadto uwzględniona w wykazie gmin województwa warmińsko-mazurskiego, na których obszarze odnotowano **przekroczenia poziomu celu długoterminowego dla ozonu (O_3)** – zarówno w zakresie ochrony zdrowia ludzi, jak i roślin.

Stan jakości powietrza w Gminie można ocenić jako **umiarkowany** – nie występują przekroczenia wartości dopuszczalnych dla pyłów zawieszonych, natomiast lokalne epizody podwyższonych stężeń ozonu i benzo(a)pirenu wskazują na potrzebę dalszych działań ograniczających emisję z indywidualnych źródeł ciepła oraz poprawy efektywności energetycznej budynków.

WARUNKI GLEBOWE

Zgodnie z „Programem ochrony środowiska dla Gminy Iłowo-Osada na lata 2024-2027", gleby występujące na terenie Gminy Iłowo-Osada cechuje zróżnicowana wartość rolnicza, zależna od ich genezy i struktury. Dominują gleby III klasy, o dobrze wykształconym poziomie próchnicznym i korzystnym uwilgotnieniu, które sprzyjają

rozwojowi roślin uprawnych, szczególnie na terenach równinnych. Mniejsze znaczenie rolnicze mają gleby IV klasy, łatwe w uprawie, lecz okresowo podatne na przesuszenie. Gleby V i VI klasy, występujące głównie na obszarach moreny czołowej, są suche, przewiewne i ubogie w próchnicę, a ich plony w dużym stopniu zależą od ilości opadów. Nieznaczny udział mają gleby mułowo-torfowe, o niskiej wartości rolniczej, występujące w obniżeniach powytopiskowych. Warunki glebowe Gminy sprzyjają rolnictwu na większości terenów, jednak obszary o słabych glebach wymagają ostrożnego gospodarowania i ochrony przed degradacją.

ZASOBY WODNE

Zasoby wodne stanowią kluczowy element środowiska przyrodniczego, warunkujący funkcjonowanie ekosystemów oraz rozwój społeczno-gospodarczy. Ich racjonalne wykorzystanie i skuteczna ochrona są jednym z podstawowych zadań polityki ekologicznej państwa, realizowanym na poziomie krajowym i lokalnym w oparciu o przepisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o prawie ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r. poz. 647, 1080.) oraz ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. o prawie wodnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 960).

Ochrona zasobów wodnych obejmuje zarówno wody powierzchniowe, jak i podziemne, a jej celem jest utrzymanie lub osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego i chemicznego wód oraz zapewnienie równowagi między potrzebami człowieka a wymogami środowiska naturalnego. Na poziomie gminnym działania te realizowane są m.in. poprzez monitoring, planowanie przestrzenne, ograniczanie zanieczyszczeń oraz właściwe gospodarowanie wodami w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska i Planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy.

Wody powierzchniowe

Ocena jakości wód powierzchniowych w Polsce prowadzona jest w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, którego podstawową jednostką odniesienia są jednolite części wód powierzchniowych (JCW). Zgodnie z definicją zawartą w Ramowej Dyrektywie Wodnej, JCW stanowi wyodrębniony i znaczący element środowiska wodnego, obejmujący między innymi rzeki, strumienie, kanały, jeziora, zbiorniki wodne oraz ich części.

Obszar Gminy Iłowo-Osada położony jest w granicach **czterech jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP)**. Na podstawie dostępnych wyników oceny stanu wód stwierdza się, że większość z nich charakteryzuje się niekorzystnym stanem ekologicznym, co wskazuje na potrzebę utrzymania i kontynuacji działań naprawczych zmierzających do osiągnięcia dobrego stanu wód.

W kolejnej tabeli przedstawiono zestawienie JCWP występujących na terenie Gminy wraz z ich charakterystyką, oceną stanu oraz wyznaczonymi celami środowiskowymi.

Tabela 38 Ocena i charakterystyka JCWP na terenie Gminy Iłowo-Osada

kod i nazwa JCWP	status	stan	ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	przypisane cele środowiskowe
RW20001626839-Wkra od Szkotówki do Mławki	NAT - naturalna część wód	**stan/potencjał ekologiczny** - umiarkowany stan ekologiczny **stan chemiczny** – stan chemiczny dobry **stan ogólny** – zły stan wód	zagrożona	**stan/potencjał ekologiczny** – dobry stan ekologiczny **stan chemiczny** – dobry stan chemiczny
RW2000102658139 - Orzyc do Tamki	NAT - naturalna część wód	**stan/potencjał ekologiczny** – nie można dokonać oceny stanu/potencjału (brak badań biologicznych w JCWP) **stan chemiczny** – stan chemiczny dobry **stan ogólny** – brak danych	zagrożona	**stan/potencjał ekologiczny** – dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D **stan chemiczny** – dobry stan chemiczny
RW200010268431 - Mławka do Krupionki	NAT - naturalna część wód	**stan/potencjał ekologiczny** – umiarkowany stan ekologiczny **stan chemiczny** – stan chemiczny poniżej dobrego **stan ogólny** – zły stan wód	zagrożona	**stan/potencjał ekologiczny** – umiarkowany stan ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [azot amonowy, fosforany, MIR]; pozostałe wskaźniki - II klasa jakości); zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D **stan chemiczny** – dobry stan chemiczny
RW20001626819 - Wkra do Szkotówki	NAT - naturalna część wód	**stan/potencjał ekologiczny** – słaby stan ekologiczny **stan chemiczny** – stan chemiczny poniżej dobrego **stan ogólny** – zły stan wód	zagrożona	**stan/potencjał ekologiczny** – umiarkowany stan ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [EFI+PL/ IBI_PL]; pozostałe wskaźniki - II klasa jakości) **stan chemiczny** – dobry stan chemiczny

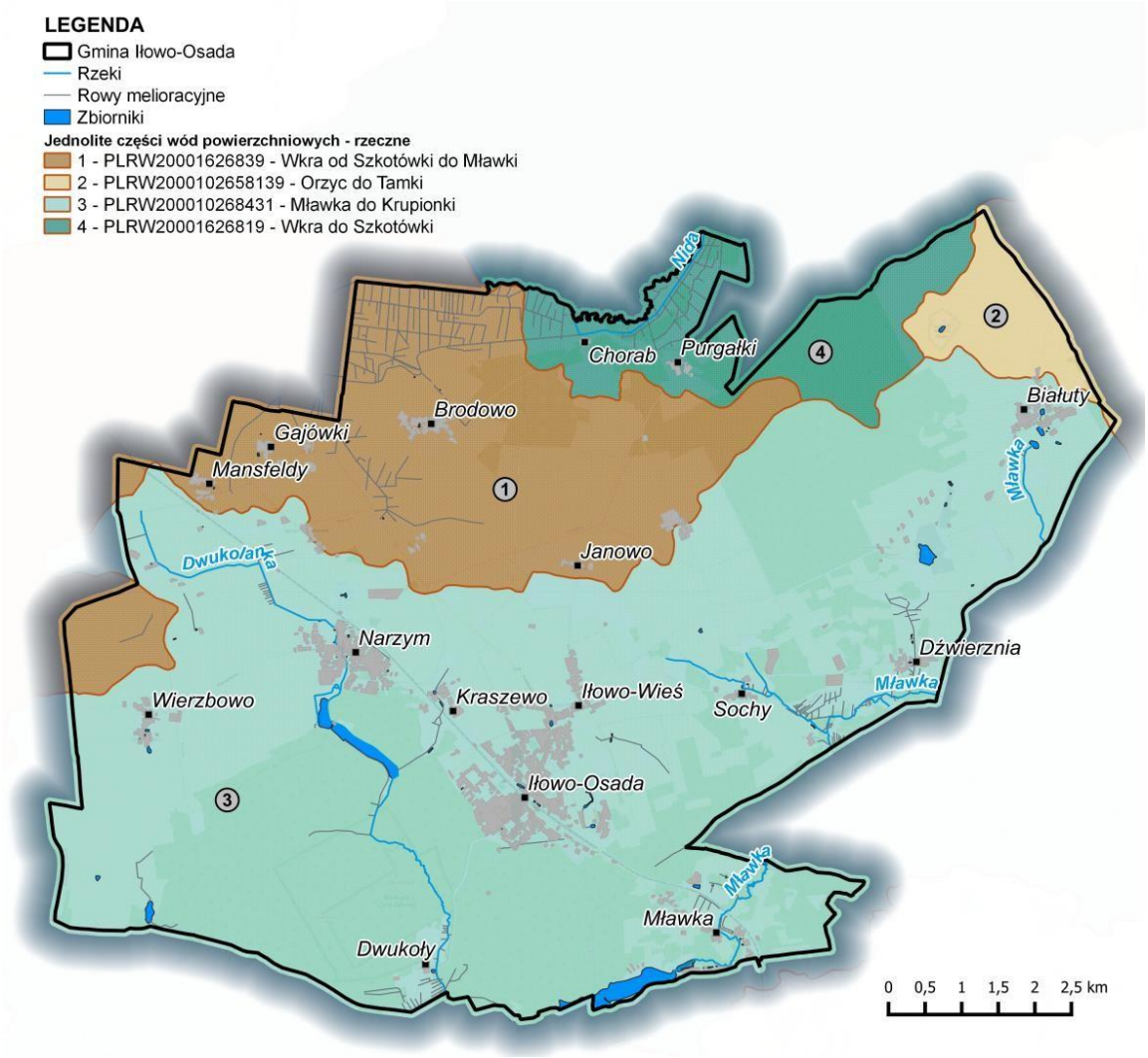
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Kart Charakterystyki JCWPd - Państwowe Gospodarstwo Wodne, Wody Polskie (dostęp: 26.11.25)

Zestawienie przedstawione w tabeli wskazuje, że żadna z jednolitych części wód powierzchniowych zlokalizowanych na terenie Gminy Iłowo-Osada nie osiągnęła dobrego stanu ogólnego. W dwóch JCWP („Wkra od Szkotówki do Mławki" oraz „Mławka do Krupionki") odnotowano umiarkowany stan ekologiczny, natomiast w przypadku JCWP „Wkra do Szkotówki" stan ekologiczny określono jako słaby. Dodatkowo w odniesieniu do JCWP „Orzyc do Tamki" nie było możliwe przeprowadzenie pełnej oceny stanu/potencjału ekologicznego ze względu na brak badań biologicznych. Stan chemiczny został uznany za dobry dla trzech z czterech JCWP, przy czym w dwóch przypadkach wcześniej stwierdzono stan chemiczny poniżej dobrego, co wpływało na ocenę stanu ogólnego jako zły.

Wszystkie analizowane JCWP zostały sklasyfikowane jako zagrożone nieosiągnięciem celów środowiskowych. Wskazuje to na konieczność dalszego prowadzenia działań poprawiających jakość wód, w tym m.in. zapewnienie drożności cieków dla migracji ichtiofauny w JCWP, dla których przewidziano takie wymaganie. Wyniki jednoznacznie potwierdzają utrzymujące się wyzwania w zakresie poprawy stanu wód powierzchniowych.

Na następnej rycinie przedstawiono zasięg i rozmieszczenie jednolitych części wód powierzchniowych (JCWPrz) na terenie Gminy Iłowo-Osada.

Rycina 6 Zasięg i rozmieszczenie jednolitych części wód powierzchniowych (JCWPrz) na terenie Gminy Iłowo-Osada

Źródło: „Program ochrony środowiska dla Gminy Iłowo-Osada na lata 2024-2027”

Wody podziemne

Zgodnie z „Programem ochrony środowiska dla Gminy Iłowo-Osada na lata 2024-2027” na obszarze Gminy Iłowo-Osada występują zróżnicowane warunki hydrogeologiczne, uzależnione od budowy geologicznej i rzeźby terenu. Wody gruntowe tworzą głównie ciągły, swobodny poziom wodonośny w utworach przepuszczalnych, takich jak piaski i żwiry, zalegający na głębokości od poniżej 1 m w dolinach po ponad 3 m na terenach wyżej położonych. W rejonach z przewagą glin zwałowych występują wody o charakterze napiętym oraz okresowe wierzchówki, które mogą wpływać na uwilgotnienie gleb. Główny użytkowy poziom wodonośny znajduje się na głębokości od 30 do 80 m i zasilany jest przez infiltrację opadów oraz dopływy boczne. Gmina położona jest w zasięgu **dwóch jednolitych części wód**

podziemnych: **GW200050** (północno-wschodnia część Gminy) oraz **GW600049** (pozostały obszar). Zgodnie z aktualnym Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, stan wód podziemnych na analizowanym terenie oceniany jest jako dobry, a zasoby wodne Gminy charakteryzują się stabilnością i brakiem istotnych zagrożeń jakościowych.

W następnej tabeli zebrano informacje na temat jednolitych części wód podziemnych (JCWPd) w Gminie Iłowo-Osada.

Tabela 39 Ocena i charakterystyka JCWPd na terenie Gminy Iłowo-Osada

kod JCWPd	stan JCWPd	ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	przypisane cele środowiskowe
GW200050	dobry	niezagrożona	**stan chemiczny** – dobry stan chemiczny **stan ilościowy** – dobry stan ilościowy
GW200049	dobry	niezagrożona	**stan chemiczny** – dobry stan chemiczny **stan ilościowy** – dobry stan ilościowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Kart Charakterystyki JCWPd - Państwowe Gospodarstwo Wodne, Wody Polskie (dostęp: 26.11.25)

Zestawienie przedstawione w tabeli potwierdza korzystny stan jakościowy i ilościowy wód podziemnych w obrębie jednolitych części wód podziemnych GW200050 oraz GW200049. Brak zagrożenia nieosiągnięciem celów środowiskowych wskazuje na stabilne warunki hydrogeologiczne i ograniczony wpływ działalności antropogenicznej na zasoby wodne. Utrzymanie dobrego stanu tych jednostek jest istotne dla zachowania równowagi hydrologicznej Gminy oraz zapewnienia trwałych zasobów wody dla potrzeb gospodarczych, rolniczych i komunalnych. Wyniki oceny potwierdzają, że Gmina Iłowo-Osada należy do obszarów o niskim ryzyku degradacji wód podziemnych, co sprzyja dalszemu zrównoważonemu rozwojowi.

ZAGROŻENIE POWODZIĄ

Zjawisko powodzi jest jednym z istotniejszych czynników ryzyka środowiskowego, mogących wpływać na bezpieczeństwo mieszkańców oraz infrastrukturę techniczną. W tej części diagnozy przedstawiono ogólną charakterystykę zagrożenia powodziowego na obszarze Gminy Iłowo-Osada.

Zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego, udostępnionymi przez Hydroportal ISOK, w granicach Gminy Iłowo-Osada występują obszary zagrożenia powodzią. Omawiane tereny należą do obszaru dla którego:

- prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat (0,2%),
- prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (1%),
- prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi - raz na 10 lat (10%).

Szczegółowe informacje dotyczące granic terenów zagrożonych powodzią dostępne są na stronie Hydroportal, w sekcji „Mapa zagrożenia powodziowego": https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpMZP."

Ponadto, w Gminie Iłowo-Osada występują obszary szczególnie zagrożone powodzią (OSZP), jednakże ryzyko jej wystąpienia jest niskie. Jest to niewielki obszar obejmujący niewielki obszar części północnej granicy Gminy, na granicy z powiatem nidzickim, co zilustrowano na kolejnej rycinie.

Rycina 7 Mapa Gminy Iłowo-Osada z zaznaczonym obszarem szczególnego zagrożenia powodzią

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Hydroportal ISOK – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (stan na dzień 07.11.2025). Granice Gminy zaznaczone są szarym obramowaniem, natomiast kolorem niebieskim – obszary szczególnego zagrożenia powodzią 1% z map zagrożenia powodziowego od strony rzeki

ZAGROŻENIE SUSZĄ

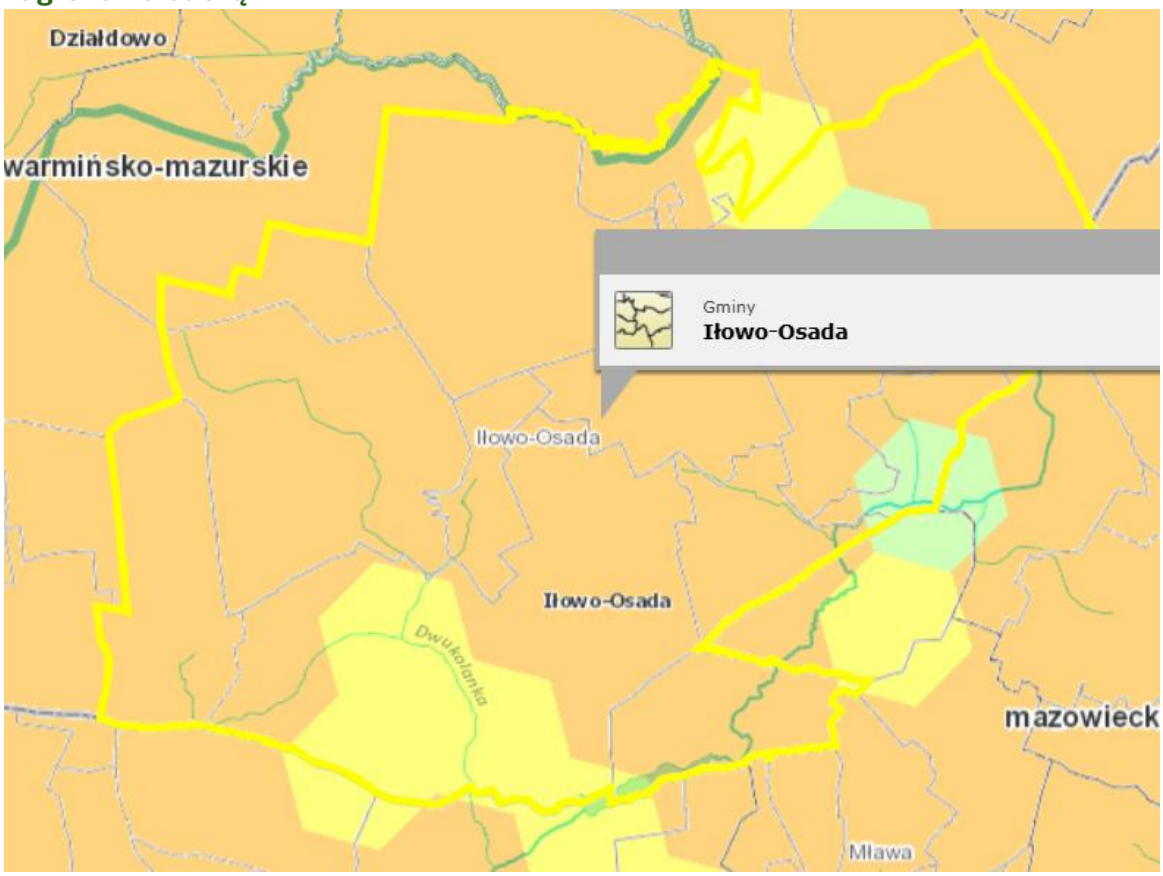
Susza stanowi rosnące wyzwanie zarówno dla rolnictwa, jak i gospodarki wodnej. W tym fragmencie Diagnozy wskazano poziom zagrożenia różnymi rodzajami suszy na obszarze Gminy Iłowo-Osada.

Zgodnie z danymi z Hydroportal ISOK – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (stan na dzień 05.11.2025), Gmina Iłowo-Osada zlokalizowana jest:

- w znacznej części na terenie ekstremalnie zagrożonym suszą oraz w mniejszej części na obszarze silnie zagrożonym suszą atmosferyczną,
- w znacznej części na terenie ekstremalnie zagrożonym suszą, w części na obszarze słabo zagrożonym suszą oraz w najmniejszym stopniu na obszarze silnie zagrożonym suszą rolniczą,
- w całości na terenie umiarkowanie zagrożonym suszą hydrologiczną,
- w znacznej części na terenie słabo zagrożonym oraz w mniejszym stopniu na obszarze umiarkowanie zagrożonym suszą hydrogeologiczną.

Większość obszaru Gminy Iłowo-Osada w łącznym zagrożeniu suszą została sklasyfikowana jako silnie zagrożona suszą, w mniejszym stopniu umiarkowanie zagrożona suszą oraz w niewielkiej części jest słabo zagrożona suszą, co przedstawiono na kolejnej rycinie.

Rycina 8 Mapa Gminy Iłowo-Osada z zaznaczonym obszarem łącznego zagrożenia suszą

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Hydroportal ISOK – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (stan na dzień 05.11.2025). Granice Gminy zaznaczono żółtym obramowaniem, natomiast kolorami: pomarańczowym - tereny silnie zagrożone suszą, żółtym – umiarkowanie zagrożone suszą, zielonym – słabo zagrożone suszą

FORMY OCHRONY PRZYRODY

Ochrona przyrody stanowi jeden z kluczowych elementów zrównoważonego rozwoju gmin. Jej celem jest zachowanie różnorodności biologicznej, unikatowych krajobrazów oraz cennych zasobów naturalnych, które kształtują lokalną tożsamość i walory środowiskowe regionu. Działania w tym zakresie obejmują zarówno ochronę gatunkową roślin i zwierząt, jak i zabezpieczenie szczególnie cennych ekosystemów poprzez tworzenie obszarów i obiektów chronionych. Utrzymanie i właściwe gospodarowanie tymi terenami przyczynia się nie tylko do ochrony przyrody, lecz także do poprawy jakości życia mieszkańców, rozwoju turystyki przyrodniczej oraz wzmacniania więzi człowieka z naturalnym środowiskiem.

Ochrona środowiska naturalnego na obszarze Gminy Iłowo-Osada realizowana jest zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o prawie do ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r. poz. 647, 1080). Zgodnie z przepisami ustawy

z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940, z 2025 r. poz. 884) wyróżnia się następujące formy ochrony przyrody:

1. parki narodowe,
2. rezerwaty przyrody,
3. parki krajobrazowe,
4. obszary chronionego krajobrazu,
5. obszary Natura 2000,
6. pomniki przyrody,
7. stanowiska dokumentacyjne,
8. użytki ekologiczne,
9. zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
10. ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na podstawie danych z Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (CRFOP, stan dnia: 30.10.25), w Gminie Iłowo-Osada znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- **rezerwaty przyrody:**
    - **rezerwat przyrody Góra Dębowa** - rezerwat powołano w celu ochrony naturalnych zespołów leśnych północnego Mazowsza, obejmujących lasy liściaste, bory mieszane oraz wilgotne łęgi i olsy. Teren charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą – od pradolin rzeki Dwukolanki (127 m n.p.m.) po wzniesienie Góra Dębowa (185 m n.p.m.). Drzewostany rezerwatu są fragmentem dawnej Puszczy Mławskiej. Dominują lasy mieszane (ok. 76% powierzchni), bory mieszane (18%) oraz wilgotne lasy łęgowe i olchowe (6%). W drzewostanie występują m.in. sosna, dąb, brzoza, lipa, klon, grab, olcha czarna i jesion wyniosły;
    - **rezerwat przyrody Świńskie Bagno** -rezerwat przyrody Świńskie Bagno, obejmuje torfowisko niskie i przejściowe oraz fragment leśny. Torfowiska tworzą m.in. fitocenozy szuwarowe i turzycowe oraz niewielki zbiornik wodny, otoczone borami mieszanymi i lasami świeżymi. W rezerwacie występuje charakterystyczna awifauna, m.in. żuraw i kania czarna,
      a w drzewostanie dominuje dąb szypułkowy wraz z topolą osiką, brzozą brodawkowatą i grabem;

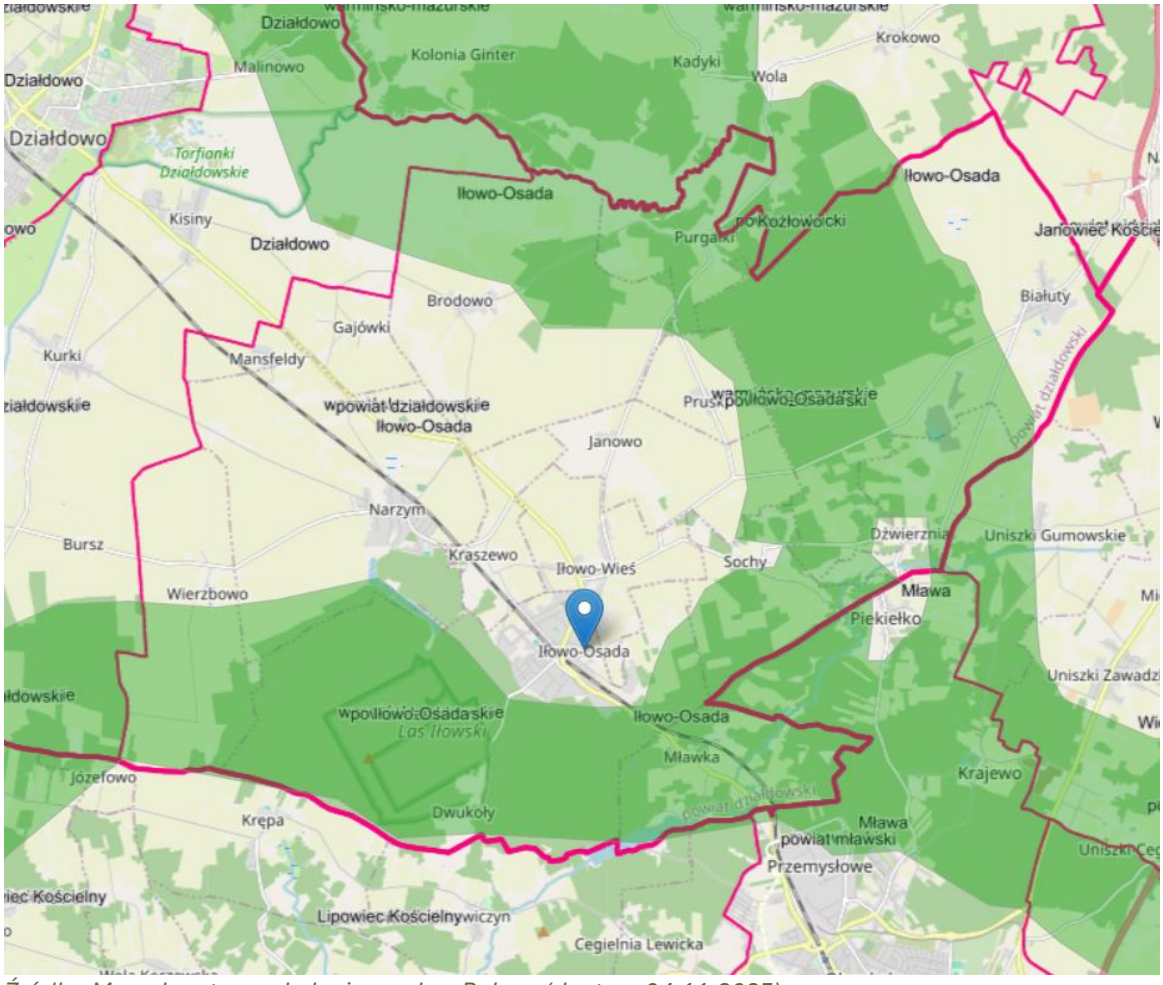
- **obszary chronionego krajobrazu:**
    - obszar chronionego krajobrazu Dolin Rzeki Nidy i Szkotówki;
- **obszar Natura 2000:**
    - obszar natura 2000 Góra Dębowa koło Mławy (kod obszaru: PLH280057);
- **pomniki przyrody** – 14:
    - pomnik przyrody,
    - pomnik przyrody Sosna Igiełka,
    - pomnik przyrody Dąb Danuta,
    - pomnik przyrody Dęby Leśne,
    - pomnik przyrody Dąb Mickiewicz,
    - pomnik przyrody Sosna Jadwiga,
    - pomnik przyrody Aleja Bagienna,
    - pomnik przyrody Dąb Witold,
    - pomnik przyrody Dąb Słowacki,
    - pomnik przyrody Aleja Mansfeldzka,
    - pomnik przyrody Klon Florian,
    - pomnik przyrody Klon Franciszek,
    - pomnik przyrody Dąb Władysław,
    - pomnik przyrody Dąb Fryderyk.

Na terenie Gminy Iłowo-Osada obszary prawnie chronione zajmują 222,03 ha, co stanowi 2,15% jej całkowitej powierzchni. Przez Gminę przebiega również krajowy korytarz ekologiczny (kod: GKPnC-9) łączący Lasy Lidzbarskie z Puszczą Ramucko-Napiwodzką.

Ponadto, na terenie Gminy Iłowo-Osada wyznaczone zostały korytarze ekologiczne, które zostały zilustrowane na kolejnych dwóch rycinach i pochodzą z opracowania „Mapa korytarzy ekologicznych w Polsce". Projekt ten powstał pod Zakładzie Badania Ssaków PAN w Białowieży (obecnie Instytut Biologii Ssaków) pod kierunkiem prof. dr. hab. W. Jędrzejewskiego. W 2005 roku stworzono mapę obejmującą obszary Natura 2000, a w 2011 roku, przy współpracy z Pracownią na rzecz Wszystkich Istot, opracowano pełną mapę krajową korytarzy ważnych dla dużych ssaków i spójności siedlisk.

Kolejna rycina prezentuje mapę korytarzy ekologicznych z 2005 r. dla Gminy Iłowo-Osada.

Rycina 9 Mapa korytarzy ekologicznych w 2005 roku na terenie Gminy Iłowo-Osada

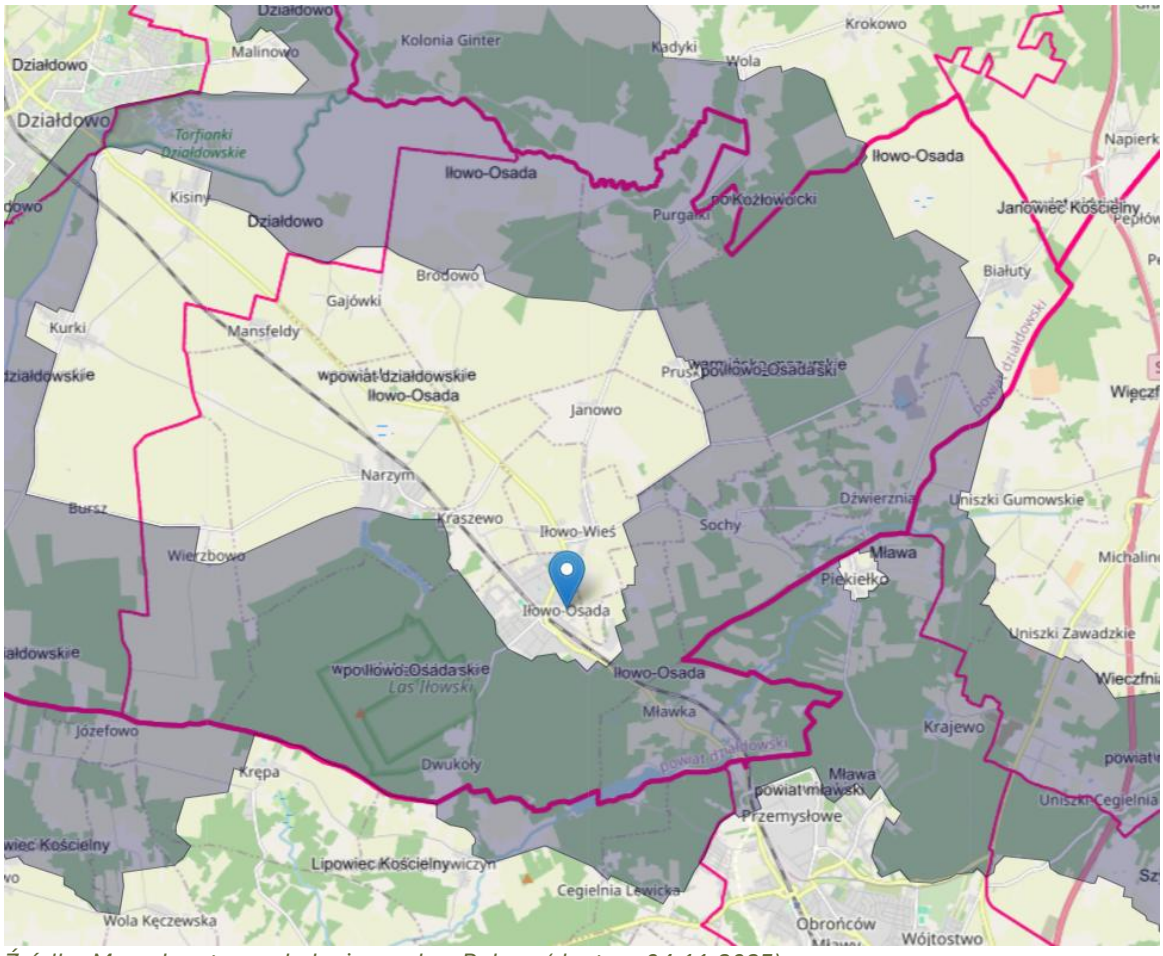
Źródło: Mapa korytarzy ekologicznych w Polsce (dostęp: 04.11.2025)

W oparciu o opracowanie „Mapa korytarzy ekologicznych w Polsce" dla 2005 roku, na terenie Gminy Iłowo-Osada wyznaczone zostały następujące korytarze ekologiczne:

- Puszcza Biała-Dolina Drwęcy (kod: GKPnC-1B).

Następna rycina ilustruje mapę korytarzy ekologicznych z 2012 r. dla Gminy Iłowo-Osada.

Rycina 10 Mapa korytarzy ekologicznych w 2012 roku na terenie Gminy Iłowo-Osada

Źródło: Mapa korytarzy ekologicznych w Polsce (dostęp: 04.11.2025)

Natomiast na podstawie opracowania „Mapa korytarzy ekologicznych w Polsce" dla 2012 roku, na terenie Gminy Iłowo-Osada wyznaczono korytarze ekologiczne:

- Lasy Lidzbarskie – Puszcza Ramucko-Napiwodzka (kod: GKPnC-9).

EKOLOGICZNE ROZWIĄZANIA

Ekologiczne rozwiązania obejmują działania mające na celu ochronę środowiska, ograniczenie negatywnego wpływu działalności człowieka oraz promowanie zrównoważonego rozwoju. W Gminie realizowane są inicjatywy proekologiczne, m.in. inwestycje w energię odnawialną i edukacja ekologiczna.

Na trzech obiektach publicznych – w budynku Urzędu Gminy Iłowo-Osada, Zespole Szkół nr 1 w Iłowie-Osadzie oraz Zespole Szkół nr 2 w Narzymiu – zainstalowano panele fotowoltaiczne. Ponadto Gmina wykorzystuje OZE na oczyszczalni ścieków oraz w Stacji Uzdatniania Wody (SUW), co pozwala poprawić

efektywność energetyczną, obniżyć koszty eksploatacyjne oraz popularyzować wykorzystanie energii odnawialnej w jednostkach publicznych. W planach Gminy znajduje się również rozwój większych inwestycji, takich jak farmy fotowoltaiczne, które zwiększą produkcję energii odnawialnej i wzmocnią zrównoważony rozwój energetyczny na szerszą skalę.

Gmina kontynuuje także modernizację oświetlenia ulicznego, koncentrując się na wymianie tradycyjnych opraw na nowoczesne, energooszczędne lampy LED. Dzięki tym inwestycjom ograniczane jest zużycie energii i emisja zanieczyszczeń, a jednocześnie poprawiane są bezpieczeństwo i komfort mieszkańców.

Analiza SWOT Sfery Klimatyczno-Środowiskowej

Analiza SWOT pozwala wskazać mocne i słabe strony stanu środowiska naturalnego oraz czynniki zewnętrzne mogące oddziaływać na jego ochronę i rozwój zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju.

W tabeli zaprezentowano analizę SWOT sfery klimatyczno-środowiskowej Gminy Iłowo-Osada.

Tabela 40 Analiza SWOT Sfery Klimatyczno-Środowiskowej

Analiza SWOT	
mocne strony	**słabe strony**
• położenie w „zielonych płucach polski” obecność wielu form ochrony przyrody • dobry stan wód podziemnych • potencjał turystyczny i edukacyjny • realizowane inwestycje proekologiczne (OZE, panele fotowoltaiczne i energooszczędne oświetlenie)	• niekorzystny stan ekologiczny większości wód powierzchniowych • lokalne emisje zanieczyszczeń powietrza z indywidualnych źródeł ciepła i ruchu samochodowego • obszary zagrożone suszą oraz ograniczenia wynikające ze słabszych gleb (v-vi klasa)
szanse	**zagrożenia**
• wsparcie z funduszy krajowych i europejskich na ochronę środowiska, OZE i modernizację infrastruktury • rozwój turystyki przyrodniczej i edukacji ekologicznej • wzmocnienie korytarzy ekologicznych i współpraca ponadlokalna w zakresie ochrony przyrody	• postępujące zmiany klimatyczne, w tym susze i ekstremalne zjawiska pogodowe • presja inwestycyjna i urbanizacyjna na obszary cenne przyrodniczo • możliwe pogorszenie stanu wód powierzchniowych i lokalne zanieczyszczenie powietrza przy braku działań ograniczających

Źródło: Opracowanie własne

SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYCIN

SPIS TABEL

Tabela 1 Liczba ludności w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 8
Tabela 2 Gęstość zaludnienia w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 9
Tabela 3 Współczynnik feminizacji w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024 9
Tabela 4 Przyrost naturalny w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 11
Tabela 5 Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 12
Tabela 6 Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Iłowo-Osada z podziałem na płeć oraz w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 14
Tabela 7 Liczba ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Iłowo-Osada z podziałem na płeć oraz w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 15
Tabela 8 Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w Gminie Iłowo-Osada z podziałem na płeć oraz w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 16
Tabela 9 Saldo migracji w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024 17
Tabela 10 Stan zameldowań i wymeldowań w Gminie Iłowo-Osada w latach 18
Tabela 11 Wychowanie przedszkolne w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024 19
Tabela 12 Sieć szkół podstawowych w Gminie Iłowo-Osada i granice ich obwodów 21
Tabela 13 Współczynnik skolaryzacji brutto [%] w szkołach podstawowych 21
Tabela 14 Wyniki egzaminów ósmoklasisty w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 23
Tabela 15 Rejony opiekuńcze GOPSu w Gminie Iłowo-Osada 25
Tabela 16 Powody udzielania pomocy rodzinom w latach 2020-2024 27
Tabela 17 Liczba bezrobotnych rejestrowanych w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju 29
Tabela 18 Zasoby mieszkaniowe Gminy Iłowo-Osada w latach 2020-2024 w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju 36
Tabela 19 Miejscowe zagrożenia w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024 38
Tabela 20 Lista zabytków w Gminie Iłowo-Osada 42
Tabela 21 Wybory wójta/burmistrza/prezydenta gminy/miasta w 2024 roku 43
Tabela 22 Organizacje pozarządowe na terenie Gminy Iłowo-Osada 44
Tabela 23 Koła Gospodyń Wiejskich działających w Gminie Iłowo-Osada 45
Tabela 24 Dochody Gminy Iłowo-Osada w latach 2020-2024 47
Tabela 25 Analiza SWOT sfery społecznej 48
Tabela 26 Podmioty gospodarcze w Gminie Iłowo-Osada według klas wielkości w latach 2020-2024 49
Tabela 27 Liczba podmiotów gospodarczych według sekcji PKD w Gminie 51
Tabela 28 Podział podmiotów gospodarczych według rodzajów działalności PKD 2007 w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024 52
Tabela 29 Liczba pracujących w Gminie Iłowo-Osada w latach 2022-2024 53
Tabela 30 Analiza SWOT Sfery Gospodarczej 54
Tabela 31 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej 61
Tabela 32 Infrastruktura ściekowa poza siecią kanalizacyjną w Gminie Iłowo-Osada oraz w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024 62
Tabela 33 Selektywna zbiórka odpadów w Gminie Iłowo-Osada w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024 63
Tabela 34 Drogi powiatowe w Gminie Iłowo-Osada 65

Tabela 35 Drogi gminne według typu nawierzchni w latach 2020-2024.....65
Tabela 36 Drogi dla rowerów w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024 66
Tabela 37 Analiza SWOT Sfery Przestrzennej.....71
Tabela 38 Ocena i charakterystyka JCWP na terenie Gminy Iłowo-Osada.....76
Tabela 39 Ocena i charakterystyka JCWPd na terenie Gminy Iłowo-Osada.....80
Tabela 40 Analiza SWOT Sfery Klimatyczno-Środowiskowej 88

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Porady i teleporady w Gminie Iłowo-Osada w latach 2020-2024 34

SPIS RYCIN

Rycina 1 Położenie Gminy Iłowo-Osada wraz z sąsiadującymi gminami 56
Rycina 2 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – obszar północny Gminy Iłowo-Osada 58
Rycina 3 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – obszar południowy Gminy Iłowo-Osada 59
Rycina 4 Mapa Gminy Iłowo-Osada z zaznaczonymi białymi plamami NGA w 2025 roku.....69
Rycina 5 Mapa Gminy Iłowo-Osada z planami inwestycyjnymi, III kwartał 20205 roku 70
Rycina 6 Zasięg i rozmieszczenie jednolitych części wód powierzchniowych (JCWPrz) na terenie Gminy Iłowo-Osada 78
Rycina 7 Mapa Gminy Iłowo-Osada z zaznaczonym obszarem szczególnego zagrożenia powodzią.....82
Rycina 8 Mapa Gminy Iłowo-Osada z zaznaczonym obszarem łącznego zagrożenia suszą ..83
Rycina 9 Mapa korytarzy ekologicznych w 2005 roku na terenie Gminy Iłowo-Osada 86
Rycina 10 Mapa korytarzy ekologicznych w 2012 roku na terenie Gminy Iłowo-Osada 87